

LUNDS UNIVERSITET
Centrum för teologi och religionsvetenskap
MRS300, VT2005
Handledare: Rouzbeh Parsi
Seminariedatum: 2005-08-26
Sal 118, CTR

FN OCH LEGOSOLDATEN

EN UNDERSÖKNING AV FÖRHÅLLET MELLAN
GLOBALISERINGEN, FN OCH DEN MODERNA
LEGOSOLDATSMARKNADEN

Andreas Tullberg, Wml

1. INLEDNING	3
<hr/>	
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	4
2.1 INLEDANDE RESONEMANG OCH AVGRÄNSNINGAR	4
2.2 FRÅGESTÄLLNING.....	5
2.3 METODOLOGISKA PROBLEM OCH BEFOGAD KRITIK.....	5
2.4 DISPOSITION	6
<hr/>	
3. TIDIGARE FORSKNING.....	6
<hr/>	
4. DEN SVÄRFÅNGADE LEGOSOLDATEN.....	9
4.1 EN JURIDISK DEFINITION	9
4.2 EN HISTORISK DEFINITION.....	11
<hr/>	
5. GLOBALISERING, NATIONALSTATER OCH LEGOSOLDATER.....	12
5.1 GLOBALISERINGENS HISTORIA OCH "THE MINIMAL PHASE MODEL"	13
5.1.1 THE GERMINAL PHASE, ca 1400-1750.....	15
5.1.2 THE INCIPIENT PHASE, ca 1750-1870.....	17
5.1.3 THE TAKE-OFF PHASE, ca 1870-TALET- 1920-TALET	18
5.1.4 THE STRUGGLE FOR HEGEMONY PHASE, ca 1920-TALET -1960-TALET	19
5.1.5 THE UNCERTAINTY PHASE, ca 1960-TALET – 1990?	20
5.2 SAMMANFATTNING OCH KOMMENTARER TILL MODELLEN	21
<hr/>	
6. DAGENS PRIVATA MILITÄR.....	22
6.1 FRAMVÄXTEN AV PMF I KORTHET SEDAN 1989	22
6.2 STRUKTUR, ORGANISATION, UPPGIFTER OCH OMFATTNING	23
6.3 FÖRDELAR OCH PROBLEM MED PMF.....	25
6.3.1 FÖRDELAR.....	25
6.3.2 NACKDELAR.....	26
6.4 ATTITYDFÖRÄNDRING OCH REGLERINGSPROBLEMATIKEN	27
6.5 FN, LEGOSOLDATER OCH PMF	28
6.6 FN, MILITÄR INTERVENTION OCH MPF.....	31
<hr/>	
7. AVSLUTANDE DISKUSSION	33
<hr/>	
8. LITTERATUR OCH KÄLLFÖRTECKNING.....	36

8.1 FN-MATERIAL	36
8.2 LITTERATUR	36
8.3 INTERNET	37

1. INLEDNING

I flera tusen år har det funnits krig och lika länge har det funnits de som slagits i dessa krig enbart, eller främst för personlig vinning. De finns ännu. Legosoldaten har deltagit mer eller mindre frekvent i nästan alla krig genom historien. Legosoldatens status har under historiens gång varierat kraftigt. Från att ha varit en kvalificerad krigare och en naturlig del av den stridande styrkan har han förpassats till en tillvaro där han jämföras med rövare och banditer. Det är mycket svårt att vid en första anblick försöka fånga begreppet legosoldat. Termen innefattar såväl det beryktade *Schweitzergardet* eller de skotska förbanden i svensk tjänst under trettioåriga kriget som rövarbanden i Afrika under avkoloniseringen eller dagens privata firmor i Irak. Hur vi än väljer att se på legosoldaten och hans verksamhet är det föga troligt att han kommer att försvinna inom den närmsta framtiden och det internationella samfundet blir således tvunget att på något sätt ta ställning till denna verksamhet.

Att legosoldatens rykte är intimt förknippat med nationalstatens utveckling står tydligt att se. Före nationalstatens bildande tävlade andra identiteter än den nationella om företräde och att slåss i någon annans sold var inte förknippat med det landsförräderi det senare skulle komma att innebära. Från kalla krigets slut och framåt har emellertid nationalstaten kommit att utmanas av nya krafter. Globaliseringen har lett till nya forum för transnationella förbindelser och öppnat upp för grupper, organisationer och företag att sprida sig och bredda sina kontaktnät över hela världen. Kan dessa möjligheter erbjuda legosoldaten en ny marknad och nya uppdragsgivare? Om så är fallet hur kan vi hindra, eller alternativt utnyttja, en sådan situation? Om legosoldaten, i form av moderna privata företag, än en gång beträder slagfältet på order av legitima härskare, hur skall vi hantera situationen? Och vem är vi?

En av de organisationer som står inför en mycket intressant framtid i globaliseringens tidsålder är Förenta Nationerna. Samtidigt som globaliseringen innebär stora faror och utmaningar för organisationen, främst genom mäktiga nya aktörer, innebär det även stora möjligheter att utnyttja dessa. Förenta Nationerna har under allt för många tillfällen ställts lamslaget av geopolitiska och ekonomiska intressekonflikter mellan dess medlemsstater, i synnerhet påtagligt mellan säkerhetsrådets vetonationer. Man har misslyckats i Rwanda, man är oenig om situationen i Irak och även om fallet Sudan ännu är för tidigt att säga om är farhågorna många. Världen är full av oroshärddar och FN kommer att behöva samling och styrka för att kunna hörsamma problemen och agera på de platser där mänskliga rättigheter systematiskt kränks. Militär intervention är FN: s sista svar på lösning i en konflikthärd och även om en militär aktion per definition inte kan kallas humanitär är den ibland en nödvändig metod för att skapa möjligheter för fortsatt arbete med mänskliga rättigheter.

De transnationella företagen och andra privata initiativ får en allt större betydelse i det internationella samspelet. Och som Kofi Annan poängterare tidigare i år så behövs dessa för att

FN:s arbete med fattigdomsbekämpning och mänskliga rättigheter skall kunna effektiviseras.¹ Hur skall FN hantera en växande legosoldatsmarknad? Kan dessa vara ett sätt för den privata marknaden att ställa sig till förfogande för FN:s övergripande mål? Kan FN använda sig av legosoldater? Vilket är förhållandet mellan globaliseringen och legosoldaten? Det är kring dessa frågor den här texten kommer att handla.

2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka förhållandet mellan den nya formen av legosoldatsförband, de privata firmorna (Private Military Firms eller Privata Militära Firmor, PMF), globaliseringen och FN. Dessa nya företag har haft stor ekonomisk och verksamhetsmässig framgång inte minst nu senast i Irak och oavsett hur organisationen väljer att se på dessa entreprenörer kommer ett aktivt ställningstagande i frågan att behöva tas inom kort.

2.1 INLEDANDE RESONEMANG OCH AVGRÄNSNINGAR

Vid en första anblick kan det tyckas förkastligt att ens komma på tanken att föreslå att FN skulle kunna använda sig av legosoldater för sina ändamål. Legosoldaten har länge representerats av banditer, lösdrivare och rövare och att ens förknippa dessa med mänskliga rättigheter och humanitär verksamhet kan tyckas olyckligt. Jag varken kan eller vill i ett så här tidigt skede hävda motsatsen men anser att ämnet ändå kräver en närmare undersökning för att belysa problematiken och om möjligt avfärda en del vanföreställningar.

Utöver de moraliska och historiska invändningarna mot legosoldater i det internationella samfundets tjänst finns det en uppsjö andra argument mot ett sådant användande. Man skulle kunna sammanfatta dessa i tre problemkomplex, det juridiska, det ekonomiska och det realpolitiska. Det juridiska syftar främst till definitionsproblematiken om vad en legosoldat är, vad som egentligen är själva brottet och oenigheten om vem som skulle döma och verkställa eventuella straff. De ekonomiska problemen rör finansieringen av en sådan styrka och de realpolitiska problemen innefattar staters ovilja att låta FN inneha ett dylikt maktmedel. Även om dessa tre områden, tillsammans med de moraliska problemen, i mångt och mycket överlappar varandra kan de var för sig vara tillräckligt för att stjälpå idén.

2.2 FRÅGESTÄLLNING

¹ In larger freedom: towards development, security and human rights for all. Report of the Secretary-General, A/59/2005, s. 6.

Efter ovan gjorda avgränsningar bör nu ett par relevanta frågor kunna presenteras. Frågeställningen kan ses som naiv eller helt omöjlig att besvara men skall läsas i ljuset av den rådande debatten samt med framtiden som referensgrund. Världen förändras och FN med den. Grundat i detta söker jag svaren på följande frågor:

Vem kan betecknas som legosoldat? Vilket är förhållandet mellan globaliseringen och legosoldaten, går det att se en trend?

Hur ser FN, som organisation, på legosoldatsverksamheten? Kan FN använda sig av legosoldater vid så kallade humanitära militära interventioner? Vilka möjligheter respektive problem uppkommer?

Naturligtvis genereras i sedvanlig stil en rad underfrågor som också måste redas ut. Vad innefattas i begreppet legosoldat? Hur fungerar och verkar dagens moderna PMF? Hur fungerar beslutsfattandet om militära interventioner i FN? Vilka argument kan resas mot ett användande av legosoldater och hur kan dessa bemötas? Likaså frågor om FN:s framtid och kommande omorganisation är viktiga att ta upp i sammanhanget. På sin plats är också en diskussion om globaliseringsprocessen och dess effekter för framtiden.

Jag har valt att framföra och bemöta en del uppenbar kritik mot frågeställningen nedan, samt redogöra för de metodologiska problem som ofrånkomligen presenterar sig själv när man har att göra med ett så subjektivt ämne som detta ändå kan sägas vara.

2.3 METODOLOGISKA PROBLEM OCH BEFOGAD KRITIK

Delar av frågeställningen är normativ, en värdeladdad börfråga. Uppsatsen kan därför ses som en argumenterande text vilket förvisso inte behöver vara oönskat, men inte heller är hela avsikten med uppsatsen. Tyngdpunkten ligger på utredandet av PMF:s organisation, förmåga och mål i relation till FN:s mål, handlingsutrymme och organisation samt den senares användning av den förra i en global kontext.

Ett annat, och i viss mån tyngre argument mot att sätta fokus på en sådan fråga är det om prioriteringar och resurser. Att hamna i en situation där militär intervention krävs innebär att alla andra metoder för att lösa en konflikt misslyckats. Militär intervention måste alltid vara den sista utvägen för att hindra ett oönskat förlopp. Det kan därför ses som en felprioritering att lägga resurser, så väl ekonomiska som intellektuella, på att utreda frågan om legosoldatens utnyttjande inom ramen för mänskliga rättigheter. Jag instämmer till fullo i den kritiken. Ett land, eller en plats där brott mot mänskliga rättigheter förekommer måste angripas i grund. Genom förebyggande demokratiskt arbete kommer man mycket längre än vid

en militär intervention. Det ena utesluter emellertid inte det andra. Gång på gång står det klart för det internationella samfundet att en intervention med militär krävs för att bereda vägen för ett lyckat demokratiskt arbete. Därför blir det viktigt att studera även denna aspekt av det gemensamma arbetet.

2.4 DISPOSITION

Efter de inledande kapitlen följer en kortfattad presentation av tidigare forskning med betoning på globalisering och legosoldater. Forskningsfältet rörande globalisering är på grund av begreppets vida mening enormt och jag har valt att avgränsa det till de författare som används i undersökningen. Avsikten med kapitel 4 är att övergripande reda ut det komplicerade begreppet legosoldat med hjälp av två utgångspunkter, den juridiska och den historiska.

Uppsatsens tyngdpunkt ligger i kapitel 5 och 6. Kapitel 5 utgör den teoretiska ansatsen i vilken staten och legosoldatens historia konkretiseras i sociologen Ronald Robertsons övergripande modell över globaliseringen. Kapitel 6 undersöker begreppet PMF närmare så väl som dess förhållande till FN. I kapitel 7 sammanfogas resultaten från kapitel 4, 5 och 6 i en avslutande diskussion. Sist följer, som sig bör en käll- och litteraturförteckning i kapitel 8.

I texten förekommer en del förkortningar somliga välkända och somliga något mindre använda, vilka kan vara värda att ha samlat;

PMF: Private Military Firm

MPF: Military Provider Firm

MCF: Military Consultant Firm

MSF: Military Support Firm

OHCHR: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights

DPKO: Department of Peacekeeping Operations

EO: Executive Outcomes (en MPF)

3. TIDIGARE FORSKNING

Inom globaliseringsforskningen är forskningsläget i det närmaste ogreppbart stort, i synnerhet på grund av ämnets tvärvetenskapliga natur. Den sträcker sig från historia och sociologi via geografi och ekonomi till juridik och statsvetenskap. Begreppets nära koppling till nationalstaten och våldsmonopolet utökar litteraturen ytterligare. Jag har i uppsatsen valt att utgå från sociologiska och historiska teoribildningar för att skapa en teoretisk grund att stå på. Jag har valt att inkludera ett relativt omfattande kapitel om globalisering där jag i synnerhet

har lutat mig mot sociologen Roland Robertsons *Globalization. Social Theory and Global Culture*.² Robertson, som diskuteras närmare i kapitel 5, menar att för att förstå globaliseringen måste dels lägga an ett relativt långt historiskt perspektiv samtidigt som man förstår att globalisering är något vars utveckling över tid inte behöver vara linjärt eller regelbundet. Robertsons ser hellre till de faktorer vars inbördes relation är avgörande för globaliseringen. En av dessa är staten och idén om statssystemet. Jag har i kapitel 5 valt att undersöka just den biten närmare, i synnerhet genom Robertson modell för globaliseringen. Jag har försökt nyansera Robertsons bild av globaliseringsprocessen genom att komplettera och ibland även kritisera den genom framför allt statsvetaren Jan Aart Scholte. Intressant aspekter på temat återfinns även hos sociologerna Mike Featherstones och Jonathan Friedmans antologier.³

För att finna den nödvändiga kopplingen (för syftet med uppsatsen) mellan globaliseringsprocessen och nationalstaten har jag valt att framför allt använda Martin van Crevelds *The Rise and decline of the State*, som på ett användbart sätt beskrivit statens historia från stamsamhällen till idag. van Crevelds övergripande perspektiv har brister, framförallt i beskrivningen av den tidigmoderna staten. För att komplettera Creveld har jag använt historikern Harald Gustafssons term konglomeratstaten som han menar var den typiska statsbildningen under 1500- 1600- och större delen av 1700-talen.⁴ Charles Tilly driver tesen om att krig var avgörande för statsformeringsprocessen i Europa i *Coercion, Capital and European States. AD 990 – 1992*. I viss mån har även Anthony Giddens *The Nation-State and Violence* använts.⁵ Det är lätt att argumentera för att en rad andra verk kunnat vara användbara i undersökningen men arbetets omfattning nödvändiggör begränsningar.

Legosoldatens historia har behandlats främst av Anthony Mockler och Janice E. Thomson.⁶ Mocklers bok är till åren kommen men inte desto mindre intressant. Utöver att försöka definiera begreppet ger Mocklers legosoldatens historia från 1500-talet till 1960-talet. Bokens längsta kapitel avser att bringa klarhet i vad legosoldaterna gjorde i Kongo på 1960-talet. Mockler driver inledningsvis en intressant tes om legosoldater i allmänhet. Den viktigaste drivkraften för legosoldaten och det som skiljer och alltid har skiljt dem från andra soldater är hängivenheten för kriget i sig självt, menar Mockler. De är fascinerade av och gillar

² Robertson, Roland, *Globalization. Social Theory and Global Culture*, London 1998.

³ Featherstone, Mike (red.), *Global Culture. Nationalism, Globalization and Modernity*, London 1990, Friedman, Jonathan, & Randeria, Shalini (red.), *Worlds on the Move. Globalization, Migration and Cultural Security*, London 2004, Scholte, Jan Aart, *Globalization – a critical introduction*, London 2000. En rad andra författares texter används också i mindre utsträckning.

⁴ Gustafsson, Harald, "The Conglomerate State: A Perspective on State Formation in Early Modern Europe" i *Scandinavian Journal of History*, Vol 23, 1998. s. 189-213.

⁵ Giddens, Anthony, *The Nation-State and Violence*, Cambridge 1985, Van Creveld, Martin, *The Rise and Decline of the State*, Cambridge 1999, Tilly, Charles, *Coercion, Capital and European States. AD 990 – 1992*, Oxford och Cambridge 1995.

⁶ Mockler, Anthony, *The Mercenaries. The truth about men who fight for pay*. New York 1970., Thomson, Janice E., *Mercenaries, Pirates and Sovereigns*, New Jersey 1994.

krig. Kristendomens moralpaket, menar Mockler, till skillnad från t.ex. det i det antika Grekland eller vikingarnas Skandinavien, förkastar kriget som moraliskt felaktigt och erkänner bara självförsvar, plikt och patriotism som godkända motiv till krig. Detta, menar Mockler vidare, är en av faktorerna till att legosoldatsyrket än idag är illa ansett.⁷

Janice E. Thomsons behandlar ickestatligt våld (legosoldatsverksamhet i olika former) och statens och senare nationalstatens kontrollövertagande av den samma. Thomson menar att det nya statssystemet som växte fram under 1700-talet skiljde sig markant från de tidigare formerna. Statens jurisdiktion blev territoriebestämt samtidigt som statsöverhuvudets makt inte längre ansågs komma från Gud utan från folket eller samhället. Detta tillsammans med nationalstatens expansion och internationella överenskommelser tvingade staterna att ta itu med det ickestatliga våldet eftersom allt våld som kunde härledas från en stat följaktligen också kunde innebära att den staten skulle hållas ansvarig för det. Genom lagstiftning definierades verksamheterna som illegala en efter en, detta som en del i nationalstatens expansion och maktanspråk. Allt våld blev så småningom antingen auktoriserat eller kriminaliserat.⁸

Litteraturen kring dagens legosoldater, då främst PMF, kännetecknas av debatt och inlägg i tidsskrifter och officiella dokument och en hel del av dessa används i uppsatsen. Det mest genomarbetade verket är Peter W. Singers bok, *Corporate Warriors, The Rise of the Private Military Industry*.⁹ Singer tar sig an PMF med argumentet att de inte kan liknas vid någon tidigare form av legosoldatsorganisationer och bär större likheter med dagens internationella företag och korporationer. Utifrån de premisserna undersöker han dem på ett välstrukturerat sätt utifrån organisation, mål och verksamhet. Singer påpekar såväl möjligheter och problem med PMC men framför allt relevansen av att förstå dem innan beslut om förbud eller legalisering kan fattas.¹⁰ Singers bok får visst medhåll av Caroline Holmqvists rapport, *Private Security Companies. The Case for Regulation*, (SIPRI Policy Paper No. 9) även om hon ser större långsiktiga problem med PMF framförallt i förhållande till vad hon kallar "weak states".¹¹ Båda författarna framhåller vikten av reglering och att ansvaret för detta framförallt ligger hos västvärlden eller "the efficient state".

Forskningsläget inom globalisering, statens historia, legosoldatens historia och PMF är var för sig relativt stora. Emellertid lämnar frågan om legosoldatens koppling till globaliseringen öppen för vidare studier.

4. DEN SVÄRFÅNGADE LEGOSOLDATEN

⁷ Mockler, s. 21. Mocklers beskrivning av kristendomens inställning till kriget är klart förenklad. För en mer differentierad bild av inställningen till krigets lagar och regler i en kristen kontext se Howard, Michael, Andreopoulos, George J. och Shulman, Mark R., *The Laws of War. Constraints on Warfare in the Western World*, London 1994.

⁸ Thomson, s. 143-149.

⁹ Singer, Peter W., *Corporate Warriors, The Rise of the Private Military Industry*, New York 2003.

¹⁰ Singer 2003, se framför allt kap. 15: Conclusions, s. 230ff.

¹¹ Holmqvist, Caroline, *Private Security Companies. The Case for Regulation*. SIPRI Policy Paper No.9, Stockholm 2005.

För att förstå varför frågan om de militära privata företagen är så komplicerad och omdebatterad måste man ta sin utgångspunkt i innebörden av ordet legosoldat. Det finns två olika förklaringsmodeller. Dels den allmänna juridiska definitionen och dels den historiska.

4.1 EN JURIDISK DEFINITION - ETT JURIDISKT DILEMMA

Begreppet legosoldat är svårfångat. Den övergripande definitionen är att en legosoldat slåss för pengar, de är hyrda. De må ha andra motiv som kan vara t.ex. ideologiska men de är underordnade den materiella vinsten i form av betalning på ett eller annat sätt. Genom Genèvekonventionen från 1977 har de undertecknade staterna valt att sätta upp ytterligare ett antal kriterier. En legosoldat är den som;

- a. är särskilt rekryterad inom landet eller utomlands för att kämpa i en väpnad konflikt;
- b. faktiskt deltar direkt i fientligheterna;
- c. deltar i fientligheterna med främsta motiv att vinna personliga fördelar och som faktiskt av en stridande part eller på dess vägnar utlovas materiell ersättning som vida överstiger den som utlovas eller utbetalas till kombattanter med motsvarande grad och funktion i denna partsväpnade styrkor;
- d. varken är medborgare i en stat som är part i konflikten eller bosatt i ett område kontrollerat av en part i konflikten;
- e. icke är medlem av en parts i konflikten väpnade styrkor; och
- f. icke av en stat, som icke är part i konflikten, sänts i offentligt uppdrag i egenskap av medlem av denna stats väpnade styrkor.¹²

Intressant i Genèvekonventionens definition är punkterna [d] och [e] vilka stipulerar att en legosoldat inte kan vara medborgare eller bosatt i ett land som deltar i konflikten. Inte heller kan de ingå i en stats väpnade styrkor. Dessa punkter utesluter alltså förband bestående av utländsk personal i en stats tjänst, t.ex. den franska främlingslegionen. Inte heller kan lycksökande individer som med snabba pengar som enda motiv till sitt krigsdeltagande räknas till legosoldaterna så länge han eller hon ingår i de reguljära styrkorna. Det är inte ens möjligt att klassas som legosoldat hur privat och självständigt man än agerar så länge man är medborgare eller bosatt i ett land som deltar i konflikten. Den idag populära termen terrorist inbegriper oftast ett dominerande ideologiskt moment och faller alltså även den utom definitionen. I praktiken är det mycket svårt, för att inte säga omöjligt att enligt Genèvekonventionen klassas som legosoldat.

Genèvekonventionen har på grund av detta fått en hel del kritik och kan med rätta sägas vara förlegad. FN uppmärksammade problemet med legosoldatsverksamheten i Afrika

¹² Protokoll I till Genèvekonventionerna, Art 47, §2. ur Konventionssamling i mänskliga rättigheter och humanitär rätt, andra upplagan, Stockholm 2004.

under 60-talet och 1987 tillsattes en särskild rapportör med uppdrag att granska verksamheten. Ett av de främsta problem FN ställdes inför var just frågan om definitionen. Nya former av legosoldatsverksamhet breddade ut sig på olika platser i världen och det internationella samfundet var tvunget att förtydliga sig. 1989 antogs i Generalförsamlingen en ny konvention för att reda ut begreppen.¹³ Den nya konventionen riktades sig emellertid inte åt att ta itu med Genèvekonventionen, artikel 47:s problematiska punkter [d] och [e] utan snarare att bredda ansvaret. Frågor som rör statens roll och ansvar i förhindrandet av att legosoldatsförband uppsätts på statens territorium samt att även olagliggöra de personer som ägnar sig åt att finansiera, träna eller rekrytera legosoldater.¹⁴

Eftersom merparten av de privata firmorna antingen undanhåller sig från att direkt delta i stridigheterna (annat än i försvar) eller enbart anställer soldater av samma nationalitet som sin uppdragsgivare faller de alltså utanför vad som lagligen kan betecknas som legosoldat.

I den nya konventionen finns flera uppmaningar till nationell lagstiftning på området. Artikel 9§1 stipulerar att:

Each State Party shall take such measures as may be necessary to establish its jurisdiction over any of the offences set forth in the present Convention [...].¹⁵

Stater som underlåter sig att kontrollera och stävja verksamhet på sitt territorium gör sig därmed skyldiga till brott enligt konventionen. Sverige har straffbelagt värvning av människor till främmande krigstjänst eller därmed jämförlig tjänst genom brottet olovlig värvning (brottsbalken 19 kap. 12 §). Detta täcker även in rekrytering av legosoldater. Vidare kan en legosoldat som begår brott mot krigets lagar, var detta än sker och vilken nationalitet han än har, i Sverige dömas för folkrättsbrott (brottsbalken 22 kap. 6 §).

Det största problemet med den nya konventionen är emellertid kanske inte dess utformning utan snarare att så få länder valt att ansluta sig till den. De stora uppdragsgivarna för moderna PMF:s, USA och Storbritannien har t.ex. inte anslutit sig.¹⁶ Jag återkommer under kapitel 7 till FN:s problematiska juridiska förhållande till PMF och debatten därom.

4.2 EN HISTORISK DEFINITION

¹³ International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries. A/RES/44/34, Konventionen återfinns i sin helhet som Bilaga I.

¹⁴ A/RES/44/34

¹⁵ Article 9§1, A/RES/44/34

¹⁶ De 25 stater som ratificerat avtalet är: Azerbadjan, Barbados, Vitryssland, Belgien, Kamerun, Costa Rica, Kroatien, Cypern, Georgien, Guinea, Italien, Libyen, Maldiverna, Mali, Mauretaniens, Qatar, Saudi-Arabien, Senegal, Seychellerna, Surinam, Togo, Turkmenistan, Ukraina, Uruguay och Uzbekistan. De stater som skrivit under men inte ratificerat är: Angola, Kongo, Tyskland, Marocko, Nigeria, Polen, Rumänien och Jugoslavien.

De som studerat legosoldatens historia har inte haft ovanstående problem även om det varit nog så svårt att definiera. Mockler för i sin bok ett välgrundat resonemang. Problemet ligger, menar Mockler, främst i att ordet legosoldat historiskt har använts på så många olika sätt under olika epoker att begreppet idag närmast är meningslöst. Termens innebörd och värdeladdning är naturligtvis alltid beroende av sin kontext. Under tider där en dedikation till soldatyrket som hantverk ansågs fullt legitimt förde begreppet inte med sig några bekymmer. Under tider då stammar eller lokala furstar iscensatte sina egna krigsäventyr kunde den frivillige individen som slogs för pengar eller plunder räknas som legosoldat. Den ”nationella” tillhörigheten var en underordnad identitetsföreställning och därmed i många fall ointressant att ta i beaktande. I gengäld gjorde den starka nationalismen under 1800- och 1900-talen det i princip omöjligt för soldater att slåss för sitt land på andra grunder än patriotiska. De blev således tvungna att kämpa för en främmande makt för att falla under kategorin.¹⁷

De olika former av legosoldater som i sin egen kontext levat och verkat är således inte jämförbara med varandra, vi måste kategorisera och sätta fenomenet i sitt sammanhang. Mockler har valt att ta upp tre typer av legosoldater genom historien. Den första var den enskilde krigaren som ställde sig till förfogande var helst han fick betalt. Dessa var särskilt vanliga under 1600-1700-talen då många irländare och skottar anslöt sig till olika europeiska arméer. Den andra kategorin var de traditionella gardena som härskare gärna knöt till sig, ofta som personlig livvakt. Det kanske mest kända exemplet är Vatikanens Schweiziska garde som ännu i dag vaktar påven. Den tredje, och för den här textens viktigaste kategori, var de så kallade ”free companies” Dessa förband, utan tvekan refererade till som legosoldater i samtlig litteratur, hade under medeltiden i Europa stor framgång som organiserade krigare.¹⁸ Deras anställningar kom även senare att präglas av avancerade kontrakt och tjänstgöringsvillkor. Mockler beskriver dem som;

Bands of professional soldiers [...] fighting for pay or loot but not entirely indifferent to the claims of honour and legality or to the interests of their country of origin, above all military effective [...].¹⁹

En fjärde kategori av legosoldater kan läggas till de övriga ovan. Under avkolonialiseringens Afrika deltog många legosoldatsförband närmare kännetecknade som rövarband. Dessa, en brokig skara av folk, somliga utan militär bakgrund och många kriminellt belastade slogs för högstbjudande på en kaotisk och okontrollerad marknad. De är främst dessa som etablerat den negativa bilden av legosoldaten.²⁰

¹⁷ Mockler, s. 19-24.

¹⁸ Se t. ex. Singer 2003, s.22-26, Thompson s. 27f., Potter, David, “The International Mercenary Market in the Sixteenth Century: Anglo-French Competition in Germany, 1543-50” ur *The English Historical Review*, 1996, 24-58.

¹⁹ Mockler s. 23.

²⁰ Singer 2003, s. 37., Mockler kap.8 (Kongo), 155-193.

De olika kategorierna löper in i och bär likheter med varandra och några klara skiljelinjer är naturligtvis inte möjligt att göra. Vad som dock är intressant att notera i sammanhanget är att om dagens privata militära företag inte är att jämföras med 60-talets legosoldater bär de desto större likheter med tidigare tiders fria kompanier.²¹ I en kontext där nationalismen idag inte är en lika stark faktor blir jämförelsen mer intressant. Kanske det är rimligt att tala om ett nytt sammanhang och en femte kategori. Den historiska, mer öppna, definitionen av legosoldaten tillåter oss att inkludera dagens privata firmor i begreppet. Det är i det här glappet mellan den juridiska och historiska definitionen som mycket av debatten rörande legosoldater idag ligger. Jag får anledning att återkomma till den i kapitel 6 och 7.

5. GLOBALISERING, NATIONALSTATER OCH LEGOSOLDATER

För att kunna diskutera i termer av trender och spekulera om framtiden är det viktigt att ta sin utgångspunkt i ett teoretiskt resonemang. När vi talar om fördrag, utbyte av tjänster, mellanstatliga organisationer och nationalstater blir det nödvändigt att resonera kring kontexter och historia. En utblick i framtiden blir inte mer än lösa spekulationer om det inte görs försök till att grunda dessa i en förståelse om historiska processer och trender.

Jag ska i det här kapitlet presentera ett urval av de begrepp och teoribildningar som kan vara användbara för mitt empiriska material och min frågeställning. Återkopplingen och relevansen av de teoretiska ramarna återkommer jag till i kapitel 7. Naturligtvis är forskningen på området i det närmaste oändlig och fördelar sig över en rad olika vetenskaper och det är varken möjligt eller önskvärt att här försöka måla ut någon ”*grand theory*” för sakernas tillstånd.

Ett särskilt intressant och i dess vidaste mening omfattande begrepp är globalisering. Det vore ett misstag att diskutera den privata militära företagsamhetens framsteg utan att försöka ha en inblick i globaliseringsprocessen. Begreppet är mycket tvetydigt och subjektivt. Många författare har med all önskvärd tydlighet visat att litteraturen på området är allt annat än homogen. Uppfattningarna stäcker sig från att globalisering är påhittat och egentligen inte finns till att vi idag lever i en fullt globaliserad värld.²² Beroende på utgångspunkt och inställning har begreppet likställts med till exempel *internationalization*, *liberalization*, *universalization*, *modernization* eller *detrterritorialization* för att bara nämna några få. Följaktligen förorsakar begreppet förvirring i diskussionen. Det är inte min avsikt att i den här texten närmare gå in på den stora debatten om globaliseringen utan snarare hitta en förklaring god nog för uppsatsens syfte.

För att lyfta upp globaliseringsprocessen från en diskussion enbart rörande den ekonomiska och tekniska sfären har sociologer och historiker gjort försök att beskriva

²¹ De privata firmornas uppbyggnad, struktur och organisation diskuteras närmare i kapitel 7.

²² Se, t.ex. Scholte, s. 13-17, Friedman, 63ff, Steger, s. 6-17.

globaliseringen genom historien. På detta sätt har man visat att fler faktorer måste läggas på undersökningbordet för att kunna dra slutsatser om den rådande globaliseringen.

Vi kan å ena sidan betrakta globaliseringen i vad som närmast skulle kunna beskrivas som en linjär evolutionär trend, ständigt expanderande, som pekar framåt mot ett enat världssamhälle. En sådan vision innebär ett närmande mot en gemensam kultur, med gemensamma normer och förställningar, ett homogent samhälle. Även om det förefaller både orimligt och naivt att tro på en världsstat hävdar förespråkarna för "evolutionslinjen" att världen oavsett framtiden blivit allt mer interagerande och gränsöverskridande än tidigare, inte bara inom den ekonomiska eller tekniska sfären. Som exempel på sådan "kulturell globalisering" förs internationella överenskommelser, fördrag, enandet om tidszoner och kalendrar fram. Å andra sidan kan globaliseringen betraktas som ett mer oregelbundet fenomen, där olika epoker har haft olika grad av globalisering.

En annan fråga som har varit en av de stora stötestenarna i debatten är huruvida globaliseringen är ett nytt eller gammalt fenomen. Här menar jag att det är viktigt att förhålla sig kritiskt till båda extremer, eller som Scholte väljer att uttrycka det "The 'all-change' thesis suffers from historical myopia. The 'all-continuity' thesis suffers from insensitivity to proportions."²³

Inom sociologin har många författare intresserat sig för inom vilka ramar globaliseringen kan beskrivas i sin vidaste mening snarare än att undersöka antalet transaktioner eller handelsavtal då och nu. Sociologen Roland Robertson har i sin studie av globaliseringsprocessen valt att identifiera fyra huvudsakliga komponenter, nämnda nedan, som utgör den form inom vilken globaliseringen rör sig. Utifrån dessa har han ställt upp en modell, *a Minimal Phase Model of Globalization*, över globaliseringen. Jag har valt att undersöka denna närmare.

5.1 GLOBALISERINGENS HISTORIA OCH "THE MINIMAL PHASE MODEL"

Även om området är hårt omdiskuterat och olika förklaringsmodeller lagts fram kan det vara nyttigt att försöka ge en historisk tillbakablick på globaliseringsprocessen. Det är naturligtvis omöjligt att på ett heltäckande sätt redogöra för globaliseringens historia då olika modeller tar olika utgångspunkter och framställningssätt. Jag vill ändå mena att en betraktelse av historien ur detta perspektiv, trots sina begränsningar, kan vara vägledande för att kunna urskönja trender som i sin tur kan förklara och beskriva den rådande situationen.

Robertson presenterar vad han kallar "a minimal phase model of globalization" i vilken han betraktar globaliseringen i ett historiskt perspektiv.²⁴ Väl medveten om svårigheterna med en sådan modell poängterar Robertson att en modell enbart är användbar som en skelettram i

²³ Scholte, s. 62.

²⁴ Robertson, s. 49ff.

vilken globaliseringen olika processer verkar och påverkar varandra. Vår egen förförståelse av globaliseringen är i sig själv en produkt av den europeiska nationalstatssamhället och kritik har framförts att den diskursen tar för lite hänsyn till andra infallsvinklar, t.ex. den utomeuropeiska eller den koloniala. Statsvetaren Edward Keen för t.ex. fram sådan kritik mot vad han kallar "orthodox theories" och menar att det gör modellerna innehållslösa.²⁵ Självklart finns det anledning till försiktighet men det vore ett misstag att inte uppmärksamma nationalstatsdiskursen som en av de viktigaste faktorerna för stimulerandet och accelererandet av globaliseringen över tid.²⁶

Jag har valt att här presentera Robertsons modell som en utgångspunkt i analysen av globaliseringen. Robertson menar att det finns fyra huvudsakliga komponenter i globaliseringen som är särskilt belysande. Dessa komponenter bygger upp det ramverk inom vilket vi förstår globaliseringen. För det första är det idén om nationalstaten som överordnad samhällsstruktur. För det andra systemet för internationella relationer. För det tredje uppfattningen om individens funktion och plats i samhället samt för det fjärde uppfattningen om mänskligheten i sin helhet. "It is in terms of the shifting relationships between and the 'upgrading' of these reference points that globalization has occurred in recent centuries"²⁷ Mitt särskilda intresse för Robertsons modell blir kopplingen till nationalstaten och våldsmonopolet och i förlängningen diskussionen om legosoldaten. Jag har valt att, med hjälp av andra författare, fokusera Robertsons modell särskilt på nationalstatens och legosoldatens historia. Medvetet är det alltså bara en av Robertsons fyra "referenspunkter" som jämförs och relateras till litteratur inom just det fältet. Detta för att konkretisera modellen och göra den användbar för frågeställningen. Är relationen Globalisering -> Staten/våldsmonopolet -> Legosoldaten omvändbar? Kan således studiet av dagens PMF i förlängningen verka upplysande om globaliseringsprocessen? Även om Robertsons fasindelning inte direkt går igen i annan litteratur tycker jag ändå att det går att utskilja en trend som i stort överrensstämmer med modellen. Robertsons modell kategoriserar fem faser genom historien från 1400-talets början till kring 1960.²⁸

The Minimal Phase Model

Fas 1: The Germinal Phase, ca 1400-1750

Fas 2: The Incipient Phase, ca 1750-1870

Fas 3: The Take-Off Phase, ca 1870-talet - 1920-talet

²⁵ Keen, Edward, *Beyond the Anarchical Society. Grotius, Colonialism and Order in World Politics*, Cambridge 2002, för en god sammanfattning se "Conclusions" s. 145ff, se även Wallenstein, Immanuel, "Culture as the Ideological Battleground of the Modern World-System" ur *Global Culture. Nationalism, Globalization and Modernity*, London 1990, s. 30-55.

²⁶ Robertson, s. 57f.

²⁷ Robertson, s. 58.

²⁸ Robertson, s. 49ff.

Fas 4: The Struggle for Hegemony Phase, ca 1920-talet -1960-talet

Fas 5: The Uncertainty Phase, ca 1960-talet – 1990?

5.1.1 THE GERMINAL PHASE, ca 1400-1750

Den första fasen, *The Germinal Phase*, sträcker sig från 1400-talets början till mitten av 1700-talet. Naturligtvis är det svårt att sätta en startpunkt för globaliseringen och att ta sin utgångspunkt i 1400-talet innebär inte att det inte funnits globala tendenser tidigare. Vad som emellertid utmärker perioden är hur humanistiska idéer om mänskliga rättigheter och individens rätt får genomslag bland många grupper. Tryckerikonsten såg dagens ljus under 1400-talet och läskunnigheten ökade under perioden. Flera författare gav uttryck för globalt tänkande och spekulerade om framtiden.²⁹ Antikollektiva rörelser med fokus på individens rätt tog sin början under 1300-talet i Italien och utvecklades sedan under hela perioden till att stärka kravet på individuell privaträtt och demokratiskt medbestämmande. Detta innebar slutet på medeltidens ståndsystem och början till slutet på kyrkans förmyndarroll.³⁰ Andra globala tendenser är t.ex. födelsen av den moderna geografin och spridandet av den heliocentriska världsuppfattningen och den gregorianska kalendern. 1500- och 1600-talen var även de stora europeiska upptäcktsresandenas århundraden med t.ex. den första dokumenterade världsomseglingen 1522.³¹

En av de viktigaste beståndsdelarna i Robertsons formulering av ramverken inom vilken globaliseringen verkar och påverkar är utvecklandet av nationalstaten. Då Robertsons modell här används för att undersöka förhållandet mellan legosoldaten, våldsmonopolet och globaliseringen blir denna aspekt av modellen särskilt viktig att undersöka närmare. Begreppet nationalstat är egentligen inte applicerbart på det europeiska systemet förrän i mitten eller slutet på 1800-talet (se fas 3). Samtidigt kan inte perioden liknas vid medeltidens feudala system. Historikern Harald Gustafsson menar att det i gapet mellan medeltiden och den tidigmoderna tiden fanns den statsform som senare skulle konsolideras till nationalstaten. Gustafsson har valt att kalla denna statsform *konglomeratstaten*. Vad som kännetecknade konglomeratstaten var

[...] a state area consisting of several territories, usually brought together by a ruling house but kept together by a few other factors. Each territory – or rather, the social elite of each territory – had its

²⁹ Robertson, s. 58, Scholte, s. 63ff.

³⁰ Strzelewicz, s. 85f.

³¹ Robertson, s. 58, Scholte, s. 64f.

distinctive relation to the ruler, its privileges, its own law code, its administrative system staffed with that same local elite, and often its own estate assembly.³²

Även om konglomeratstaten var mer statslik än sina föregångare var inte den nationella identiteten överordnad. Stora regionala skillnader fanns inom staten och det var snarare frågan om en elitens sammanslutning än ett folkligt medvetande. Gustafsson menar att även konglomeratstaten genomgick förändringar och konsoliderades allt mer men kan man tala om den ända fram till mitten av 1700-talet vilket sammanfaller med Robertsons fasindelning.

Kopplingen mellan statens utveckling och kriget har varit föremål för diskussion i de här sammanhangen. Att krigsäventyr innebär resursansamling och därmed en stärkt administration och således en effektivare och så småningom en mer homogen statsbildning är teman som både Gustafsson och Tilly tar upp.³³ Tilly driver tesen att kriget i det närmaste på detta sätt skapade förutsättningarna för staten i det här skedet av historien. Våldet blev centralt och det är här vi finner en blomstrande tid för legosoldaten.

Den dominerande formen av legosoldater under 1400-, 1500- och 1600-talen var de s.k. "free companies". De fria kompanierna utgjordes av män ur olika samhällsskikt och var kunniga och aktade i sin yrkesroll. Med god organisation och yrkesstolthet kontrakterades dessa förband över hela Europa och deltog varhelst de fick betalt.³⁴ En liknande form av förband, om än mer homogena och något kräsnare i fråga om vem som fick anställa dem, var garderna, mest ryktbara *Schweizergardet* och de tyska *Landsknechts*.³⁵ Vem som helst kunde inte anställa dessa förband, det krävdes en viss legitimitet för att inte bli kategoriserad som ett rövarband. Denna legitimitet ägde konglomeratstaten.

5.1.2 THE INCIPIENT PHASE, ca 1750-1870

Den andra fasen i Robertsons modell är "den begynnande fasen" eller *The Incipient Phase*, och innefattar perioden från 1700-talets mitt till ca 1870. Kring 1700-talets mitt skedde en del förändringar på olika fronter som gör att vi kan tala om ett brott. I Europa stod den industriella revolutionen för dörren och från 1700-talets mitt gjordes stora tekniska framsteg inom en rad områden. Maskiner ökade produktionen och jordbruket expanderade. Samtidigt

³² Gustafsson, s. 195.

³³ Gustafsson, s. 193f., Tilly, 206f.

³⁴ Howard, s. 30ff., Mockler, s.30ff., Van Creveld, s. 158f, Singer 2003, s. 24f., Se även Showalter, Dennis E., "Cast, Skill, and Training: The evolution of Cohesion in European Armies from the Middle Ages to the Sixteenth Century" i *The Journal of Military History*, Vol 57, Nr. 3, 1993, s. 419f, För ett exempel om hur procedurerna kring anlitandet av legosoldater samt marknaden komplexitet under den här tiden, se Potter, David, "The International Mercenary Market in the Sixteenth Century: Anglo-French Competition in Germany, 1543-50", i *The English Historical Review*, Vol. 111, No 440, 1996, s. 24-58.

³⁵ Singer 2003, s. 26f; Mockler, s. 74ff, 99f.

skall det påpekas att befolkningen ökade kraftigt i Europa under perioden 1750-1850 vilket i kombination med kapitalismens expansion medförde ökade sociala klyftor i samhället.³⁶

För Frankrike, Amerika och England hade Sjuårskriget i Nordamerika (1756-1763) haft avgörande konsekvenser för framtiden. England hade nu gjort sig till ohotad herre över världshaven och säkrat sina kolonier i Nordamerika från Frankrike. Strzelewicz menar att det var just från 1763 som man kan spåra de rörelser som kom att leda fram till de amerikanska och franska deklARATIONERNA 1776 respektive 1789. Idéerna om de mänskliga rättigheterna, individuell rätt och medborgarskap hade tagit sig in i staten.³⁷

Sjuårskriget innebar även ett trenderbrott i fråga om nationalstatens konsolidering. På den europeiska arenan i detta världskrig stod Preussen och England som segrare på bekostnad av framförallt Frankrike och Österrike. Gustafsson sätter utfasningen av konglomeratstaten och början till nationalstaten till tiden för Sjuårskriget. Tilly talar om en nationaliseringsprocess mellan ca 1700-1850 där det behärskade territoriet allt mer knyts till en känsla av nationell tillhörighet. Även i denna process var krigen drivande, menar Tilly.³⁸ Detta ledde under perioden till en mer formell och generellt antagen modell för hur internationella relationer skulle fungera i ett system av stater. Gemensamma regelverk, avtal och organisationer för hur transnationella relationer skulle skötas föddes och utvecklades vilket även aktualiserande motsatsförhållandet mellan nationell och internationell.³⁹

Nationalstatens successiva framväxt innebar en nedgång för legosoldatsmarknaden även om den på inget sätt försvann helt. Långt in på 1700-talet och även under Napoleonkrigen uppträdde ett stort antal legosoldater på slagfälten. Vapentechnologin utvecklades mycket under 1700-talet vilket gjorde att det inte i samma utsträckning behövdes en välutbildad och erfaren soldat för att genomföra vad som krävdes på slagfältet. Kvantitet på slagfältet, i form av numerärt överläge, blev alltså allt mer viktigt och allteftersom statens makt över våldsmonopolet växte trädde folkarméerna eller massarméerna in på krigsarenan.⁴⁰ Likt förändringarna inom statssystemet är det stor skillnad på legosoldatsmarknaden 1750 och 1870 och de relativt stora förändringarna inom perioden kanske kan påkalla en annan fasindelning. Å andra sidan utgör mitten till slutet av 1800-talet en bra startpunkt för nationalstaten och de konsekvenser den får för legosoldaterna samtidigt som finns det stora skillnader jämfört med de tidigare faserna. 1750-1870 får beteckna övergången och i

³⁶ Magnusson, Thomas, *Europa i världen ca 1700-1900. Revolution och nationalism*, 133-136.

³⁷ Strzelewicz fäster stor vikt vid utvecklingen i Amerika och Frankrike i förhållande till spridningen av mänskliga rättigheter som idé. Kriget innebar att den dåliga franska ekonomin tvingades öka skattetrycket som, enligt Strzelewicz var en viktig bidragande orsak till det växande missnöjet i Frankrike. I Nordamerika hade från 1750-talet invånarantalet ökat explosionsartat och kombinationen av ökad engelsk kontroll över handel, nya tullar och hotet från Frankrike borta ledde från 1763 till en brytning med England 1783. s. 20-62. Tilly, s. 186, Robertson, s. 58.

³⁸ Tilly, s. 185f.

³⁹ Robertson, s. 58.

⁴⁰ Singer 2003, s. 29ff; Howard 2004, s. 41ff; van Creveld, s. 191ff; Mockler, s. 105ff; Thomson, s. 67f.

förhållande till legosoldaterna definieras fas 3 alltså av fas 2 och 4 snarare än av sig själv. Den verkliga nedgången för legosoldaten syns tydligare i nästa fas.

5.1.3 THE TAKE-OFF PHASE ca 1870-TALET- 1920-TALET

Fas tre i Robertsons modell är *The Take-off Phase*. Som namnet indikerar sker det under den här perioden stora förändringar i accelerationen av globaliseringen. Från tiden kring 1870 och fram till mitten av 1920-talet omvandlas det som i tidigare faser kunnat utläsas som tendenser till en mer samlad form inom vilken globaliseringen accelererar. Det är, enligt Robertson, en tid av starka nationalstater med en klar nationell identitet kombinerat med ett *enda* internationellt samhälle uppbyggt av dessa nationalstater. Det är också en period då stater utanför Europa införlivas i detta gemensamma internationella system. Tecken på detta kan ses i internationella regelverk, internationella rörelser samt olika grader av internationell tävlan, t.ex. världsutställningar, olympiska spel, nobelpris och första världskriget.⁴¹ Viktigt för den här fasen är även att spridandet av globaliseringen kvantitativt tar fart. Tidigare var den ett föremål för ett litet antal mäktiga handelsmän, politiker och intellektuella. Nu kunde, genom ökad kommunikation idéerna spridas i ett bredare folklager i Europa och Förenta Staterna. Telegrafan (1850), atlantkabeln (1866) och radion (1890) bidrog till detta. Den internationella handeln ökade kraftigt och nationella banker upprättade kontor utomlands.⁴² Internationella tidningar rapporterade från världen all hörn och systemet av stater etablerade ny samarbetsformer.⁴³ Under perioden gjordes även försök att implementera idéerna om de mänskliga rättigheterna genom lagar och författningar, t.ex. återfinns människorättstanken uttryckligen i den ryska författningen av 1917, den tyska författningen av 1918 och president Wilsons punkter från 1918.⁴⁴

Under denna period stärkte nationalstaten sin position gentemot sina invånare. Polisväsendet, fångelser och nationalarméer tryggade statens makt. Med hjälp av nationalismen föll sig detta naturligt. Den nationella identiteten kom att bli totalt överordnad alla andra identiteter i Europa och om tidigare krig hade skapat staten var nu förhållandet det omvända. Det innebar i praktiken att det patriotiska motivet hos den enskilde soldaten var det enda godtagbara och med det försvann marknaden för legosoldaten. Under 1800-talet kom lagstiftning i Europas alla ledande stater (undantaget Sverige, 1904 och Turkiet 1936) som på ett eller annat sett reglerade medborgarnas möjligheter att gå i utländsk militärtjänst.⁴⁵

⁴¹ Robertson, s. 59.

⁴² Scholte, s. 66ff.

⁴³ Som t.ex. International Telegraph (1865), General Postal Union (1874), League of Nations (1920), Interpol (1923), Scholte, s. 70ff.

⁴⁴ Strzelewicz, se kap. 4.5, s. 143ff.

⁴⁵ Singer 2003, s. 34ff; Thomson s. 81ff. Se tabell sid. 83, van Creveld, s. 167ff.

Under 1800-talets andra hälft och fram till 1960-talet (d.v.s. till slutet av nästa fas i Robertsons modell) var den organiserade legosoldatsmarknaden i princip utplånad. Hela den militära apparaten hade sedan 1800-talets början, men med egentligt genomslag under 1900-talets första årtionden, professionaliserats. Om officerskåren av legosoldater successivt bytts ut mot aristokrater under 1700-talet byttes nu aristokraterna mot specialiserade yrkesofficerare ur alla samhällsskikt. Både första och andra världskriget utkämpades av nationalarméer där alla utländska inslag var ideologiska frivilliga eller allierade förband. Den enskilde "soldier of fortune" existerade fortfarande även då hans verksamhet nu på de flesta håll blivit olaglig.⁴⁶

5.1.4 THE STRUGGLE-FOR-HEGEMONY PHASE, ca 1920-TALET -1960-TALET

I den fjärde fasen, *The Struggle-for-Hegemony Phase*, som varar ungefär till det sena 60-talet, syns en oenighet om villkoren för globaliseringsprocessen och uppfattningar om modernisering. Detta, menar Robertson, ledde till en period av dispyter och krig, i synnerhet det andra världskriget. En styrkt och expanderad debatt om mänskligheten aktualiserad av Förintelsen och atombomberna tog emellertid fart efter kriget.⁴⁷ Tekniska framsteg breddade kommunikations-, transport- och produktionsmöjligheterna än mer. Perioden såg ytterligare former för globalt samarbete i form av t.ex. IMF (1944), Världsbanken (1944), FN (1945) och GATT (1947). Denna utveckling bidrog även till att utkristallisera den Tredje världen.⁴⁸

Även om olika idéer om modernitet, individuella- och kollektiva rättigheter samt medborgarens plats i staten genom politiska ideologier skapade oreda i Europa (och världen) hade statssystemet varken före, under eller efter (i den bipolära världen) andra världskriget några större problem att vidmakthålla sin auktoritet och legitimitet inom sina gränser. Kriget hade visat den tydliga kopplingen mellan den folkliga, professionaliserade och tekniskt utrustade militären å ena sidan och nationalstaten å andra. Den senare försåg den förra med personal, utrustning, underrättelse, ledning, motiv och moraliskt stöd mer än någonsin. Kriget engagerade och berörde varje del av samhället.⁴⁹

För legosoldaten innebar perioden fortsatt tuff arbetsmarknad. Visserligen fortsatte frivilliga enskilda soldater att ingå i andra nationers tjänst, ibland i stort antal, t.ex. den franska Främlingslegionen. Dessa var dock att räkna som individer i en annan nations nationella styrka och var inte fria entreprenörer. De faller således inte inom definitionen av de legosoldater som här undersöks.

5.1.5 THE UNCERTAINTY PHASE, ca 1960-TALET – 1990?

⁴⁶ Thomson, s. 89ff; Mockler, s. 143ff., Giddens, s. 227ff.

⁴⁷ Robertson, s. 59.

⁴⁸ Scholte, s. 73, Robertson, s. 59.

⁴⁹ Giddens, s. 236ff

Den femte och sista fasen i Robertsons modell är, vad han kallar, *The Uncertainty Phase*. Denna, som tar sin början kring det sena 60-talet, innefattar ett kraftigt uppsving i antalet internationella organisationer och rörelser. Nya globala frågor som t.ex. kärnvapen, genus och miljö förenar nationella intressegrupper i internationellt samarbete. Kommunikationsmöjligheterna ökar kraftigt, framför allt i i-världen. Inte bara blir kommunikationsmöjligheterna snabbare, de når en större publik än någonsin. Medvetandet om världen som helhet har aldrig varit större.⁵⁰

Robertsons fyra referenspunkter kompliceras och utvecklas i olika riktning. Nationalstaten är inte längre den enda givna byggstenen i samhällsstrukturen och tappar allt mer sin legitimitet till förmån för etniska grupper, internationella och regionala organisationer och transnationella företag. Van Creveld kallar perioden 1975 till idag för "the decline of the state" och understryker hur statens tidigare givna monopol ett efter ett brutits upp och plats givits till privata företag eller internationella organisationer. Kombinerat med en nedtoning av nationalismens koppling till staten har nationen gått från att ha varit "served and admired" till "endured and tolerated"⁵¹ Det internationella systemet blir mer flytande och nya aktörer, väl så mäktiga och inflytelserika som stater, utmanar systemet.

Riktiga, enligt definitionen, legoförband började åter dyka upp igen under 1960-talet i samband med oroligheter i det postkoloniala Afrika. Dessa, inte sällan européer med militär bakgrund, slogs bland annat i Kongo, Biafra, Nigeria och Yemen.⁵² När kännedomen om legosoldaterna i Afrika nådde Europa möttes de till största delen av avsky från press och politiker. De sågs som de sista uttrycket för något gammalt och icke önskvärt.⁵³ Deras verksamhet var enligt de allra flesta nationella lagar illegal och i och med Genèvekonventionens tilläggsprotokoll I (se ovan) från 1977 blev de även olagliga i internationell lag.

I själva verket var de uttryck för något nytt. De innebar början på en ny epok av militära entreprenörer. De var de första, som till följd av statens minskade auktoritet, kom att utmana våldsmonopolet. Från början av 90-talet och i och med kalla krigets slut kunde legosoldatsmarknaden ytterligare utvecklades till en ny fas i legosoldatens historia, den lagliga privata militära firman, vilket resten av den här uppsatsen kommer att behandla.

5.2 SAMMANFATTNING OCH KOMMENTARER TILL MODELLEN

⁵⁰ Robertson, s. 59, 184f; Scholte, s. 74ff.

⁵¹ van Creveld, se kap. 6 s. 336ff.

⁵² Mockler, s. 143ff; Thomson, s. 93ff; van Creveld, s. 330.

⁵³ Mockler, s. 145f.

Sammanfattningsvis visar Robertsons femfasmodell globaliseringen från dess embryofas på 1400-talet till dess massiva expansion sedan 1960. Flera författare på området lyfter just upp 60-talet som en tid av accelererande globalisering. Det är emellertid inte detsamma som att riktningen av globaliseringen är homogen eller att en ökad globalisering i sig lägger grunden för ett tryggare eller fredligare samhälle. Robertson försöker visa det genom sina fyra referenspunkter, tidigare nämnda. För det första är det idén om nationalstaten som överordnad samhällsstruktur. För det andra systemet för internationella relationer. För det tredje uppfattningen om individens funktion och plats i samhället samt för det fjärde uppfattningen om mänskligheten i sin helhet. Det är därför uppdelningen mellan fas tre och fyra i modellen görs. I fas tre samlas de fyra referenspunkterna till en gemensam riktning och samlad form, i fas fyra råder det oenighet om deras förhållande till varandra. Utan en sådan definition av globaliseringen kan det bli svårt att försvara en fasindelning just där Robertson väljer att lägga den. Det är viktigt att komma ihåg, när vi betraktar modellen att den inte nödvändigtvis beskriver vägen mot ett enat världssamhälle med avseende på alla faktorer, somliga avtar eller tar andra riktningar. Det som fått representera den linjära accelererande utvecklingen (och det vi ofta refererar till som just globalisering) är expansionen av global handel och revolutionen inom nya och förbättrade kommunikationsformer. Med avseende på de två faktorerna har världen aldrig varit mer sammankopplad än nu. Startskottet för den utvecklingen förklarar att en gräns ofta dras vid 60-talet. 1947 var det totala värdet av världshandeln 53 miljarder dollar, en siffra som i slutet av 1990-talet beräknades ha stigit till 6000 miljarder dollar. De stora privata transnationella företagen har sedan andra världskrigets slut, men framför allt sedan mitten på 70-talet, stadigt ökat sitt inflytande över den internationella marknaden. Av världens 100 starkaste ekonomier (2003) är 51 transnationella företag (TNC).⁵⁴

Oavsett vilken ideologisk ståndpunkt människor väljer att filtrera utvecklingen igenom innebär de proportioner den kommunikativa och kommersiella utvecklingen antagit att människor (naturligtvis i olika grad) formar sin identitet utifrån ett mer globalt perspektiv än tidigare. Att nya etniska, nationella eller ideologiska motsättningar visat sig betyder inte globaliseringen i helhet bytt riktning, snarare tvärt om. T.ex. Samuel P. Huntington menar att det därför finns en stor skillnad mellan ett globalt medvetande och en "common feeling". Identitet är skapat av det vi *inte* är och är alltid beroende av vilken situation vi befinner oss i. Därför innebär ett globalt medvetande bara upptäckandet av nya kategorier som vi inte är, vilket i sin tur leder till utvecklandet av nya identiteter eller återupptäckandet av gamla. Dessa ibland mer aggressiva är tidigare.⁵⁵

Även om Robertsons modell bara en av många tänkbara sätt att beskriva globaliseringens utveckling finner jag den ha en del intressanta resultat värda att fundera över. I mitt fall blir statens historia intressant, särskilt kopplat till våldsmonopolet och legosoldaten.

⁵⁴ Steger, s. 41, 48-51.

⁵⁵ Huntington, Samuel P., *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, London 2002, s. 66ff.

Legosoldatens historia följer förvisso inte Robertsons modell till punkt och pricka men litteraturen på området (Mockler, Thomson, Singer) sätter mer eller mindre skarpa gränser vid 1750-1800 och kring 1960 och sammankopplar legosoldatens försvinnande under perioden där emellan med nationalstatens höjdpunkt och maximala maktutövning. Kan uppkomsten av de moderna legosoldaterna (PMF) vid 1990-talets början vara ett tecken på en fortsatt urholkning av statens legitimitet, en utmaning av våldsmonopolet eller kanske till och med en indikation tydlig nog för att undersöka om det kan finnas anledning för att tala om en ny fas i Robertsons modell? Robertson själv säger sig faktiskt kunna se slutet på den femte fasen redan kring 1990 och ställer sig öppen för frågan om vi idag kanske till och med befinner oss i en sjätte fas. I ovanstående modell finns det i alla fall inget som indikerar att dessa trender skulle vända. Dessa företag har således en god grund att stå och utvecklas på, så länge kriget finns.

6. DAGENS PRIVATA MILITÄR

Vad som varit föremålet för debatten och vad den här uppsatsen delvis handlar om är den nya formen av legosoldatsverksamhet. Dessa företag har många namn, vanligast är Private Military Firms, Private Military Corporations eller Private Security Companies. Jag kommer fortsätta hänvisa till dem med samlingsförkortningen PMF.⁵⁶ Kapitlet syftar först och främst att kortfattat förklara vad som utskiljer PMF från tidigare former av legosoldatsverksamhet samt att beskriva dess struktur och omfattning.

Den utan tvekan mest genomarbetade bok på temat idag är Peter W. Singers studie *Corporate Warriors – The Rise of the Privatized Military Industry* och mycket, om än inte allt, av det här kapitlet bygger på den boken. Diskussionen om Singers resultat samt de problem han själv ser i framtiden återkommer även de under kapitel 7.

6.1 FRAMVÄXTEN AV PMF I KORTHET SEDAN 1989

I samband med kalla krigets slut och den avspänning som det innebar började PMF-marknaden ta form. Ett antal faktorer går att identifiera som förklarar vad som har berett vägen för PMF:s utveckling sedan järnridåns fall.

I det ”maktvakuum” som uppstod efter 1989 blossade en rad konflikter upp, i synnerhet i öst och i Afrika. Många nationer var helt beroende av supermakternas uppbackning för att klara av att hantera sina inre angelägenheter och när detta stöd försvann kollapsade systemen i många fall helt och resulterade i inbördeskrig. Antalet inbördeskrig har fördubblats

⁵⁶ Singer menar att det finns anledning att ytterligare dela upp PMF i underkategorier (s. 88-100), jag återkommer till detta längre fram.

sedan kalla krigets slut. Samtidigt hade det kalla krigets slut inneburit nedrustningar och minskad militär på många håll. Dagens samlade militärmakter har idag minskat sina styrkor med ca 7 miljoner man sedan 1989. Mycket militär kompetens personal ställdes arbetslös som en konsekvens och för många av dem erbjöd de privata firmorna en möjlighet att fortsätta utöva sitt yrke.⁵⁷ Det är emellertid inte bara inom och mellan stater konflikter har eskalerat. Det rör sig även om nya typer av konflikter. Den senaste tiden har även sett en ökning i antalet konflikter där ickestatliga organisationer varit inblandade. Det handlar om terroristgrupper, droggarteller, frihetsrörelser, rebellgrupper som alla kan utgöra mål för eller agera uppdragsgivare till privata firmor. En rad transnationella företag har också börjat använda sig av PMF för att beskydda sina investeringar i oroliga områden.⁵⁸ Viljan att anställa dessa företag som en ersättning, eller betydande komplement till den egna militären fanns även tidigt hos många stater som t.ex. Angola och Sierra Leone.⁵⁹ Att nationalstaten under den senaste tiden genomgått en förändring och privatiseringen inom traditionellt statliga funktioner har blivit en trend anges också inte sällan som en förutsättning för PMF.⁶⁰ Marknaden för PMF tycks bara växa.

6.2 STRUKTUR, ORGANISATION, UPPGIFTER OCH OMFATTNING

Hur ser då dagens legosoldatsföretag ut? Hur särskiljer de sig från eller liknar tidigare former av legosoldater? Kan de ens kategoriseras som legosoldater?

Det är här vi finner Singers huvudtes. På grund av den nya typen av struktur och organisation, framförallt i form av bolagsstrukturen där de privata säkerhetsfirmorna ingår i större sammanslutningar med andra företag inom andra marknader, går det inte att tala om legosoldater i den traditionella bemärkelsen, menar Singer. Problemet ligger just i innebörden av termen, hävdar Singer. Genom att kalla den nya industrin för legosoldater applicerar man en uppsättning värderingar på dessa företag. Värderingar som inte är rättvisande. Det faktum att företagen är privata och arbetar på uppdrag av stater såväl som andra aktörer innebär inte att de i övrigt är att jämställa med legosoldatsförbanden på 60-talet i Afrika. Härav Singers ogillande av termen ”mercenaries” i avseende på PMF.⁶¹

Bland de faktorer som särskiljer PMF från tidigare former av legosoldatsverksamhet nämns särskilt företagsorganisationen, vilken inkluderar en permanent struktur med klar hierarki, styrelse och aktieägare, som vilket företag som helst samt kopplingar till större koncerner och marknaden som helhet. Detta påverkar även motivet, menar Singer, då en ”[...]

⁵⁷ Singer 2003, s.50, 53, Arnold, s. 123f, Holmqvist, s. 2.

⁵⁸ Singer 2003, s. 52.

⁵⁹ Arnold, s. 125f.

⁶⁰ Holmqvist, s. 2, Singer 66ff.

⁶¹ Singer 2003, s. 44f. Mot bakgrund av den historiska definitionen i kap. 4.2 ser jag inga problem med att använda termen legosoldat i detta sammanhang.

private military actor is driven by business profit rather than individual profit.”. Vidare erbjuder PMF:s sina tjänster på en öppen marknad i konkurrens (annonser, reklam och internetsidor) med andra firmor som i sin tur leder till ett öppet och regelrätt anställande av personal samt ett större utbud av olika tjänster inom säkerhetsmarknaden.⁶² Frågan om just hur transparenta och öppna dessa företag egentligen är har naturligtvis, med rätta, ställts av många kritiker till verksamheten. T.ex. kan dessa företags koppling till större bolag bidra till att insynen i dem snarare minskar än ökar. Oavsett effekten av skillnaderna instämmer jag dock med Singer att den kooperativa strukturen i sig gör det möjligt att tala om en ny typ av legosoldatsföretag.

Många av dagens PMF är uppbyggda som bemanningsföretag där personalen kan hämtas in för speciella uppdrag. Stora databaser över personal gör det möjligt att skraddarsy insatsen. PMF tjänar också på att personalen nästan uteslutande har en militär bakgrund med specifika kompetensområden. Utbildningen har den reguljära militären stått för. Likaså när det gäller utrustning och vapen är det inte sällan uppdragsgivaren som förser entreprenören med. Somliga av dagens vapen, eller annat militärt materiel, är också så avancerade att kompetens måste hämtas från dessa bemanningsföretag.⁶³

Det varierande utbudet av tjänster gör det meningsfullt att dela upp PMF i ytterligare underkategorier, menar Singer, och föreslår tre kategorier. Den första, mest iögonfallande och ovanligaste typen är *Military Provider Firm* (MPF). Denna bidrar med stridande enheter och befinner sig i det absoluta konfliktområdet, eller fronten om man så vill (Singer kallar det *Area of Operation*). Variant två, *Military Consultant Firm* (MCF), erbjuder tjänster som träning, utbildning och rådgivning. Dessa firmor är inte aktivt stridande men befinner sig på plats i närheten av striderna (inom *Theater of Operation*). Slutligen återfinns den tredje varianten av firma, *Military Support Firm* (MSF), bakom frontlinjen (*Theater of War*) där de arbetar med t.ex. logistik, transport och underrättelse. Dessa tre varianter och deras olika funktion bör man ha i åtanke när man förhåller sig till legosoldatsmarknaden, menar Singer.⁶⁴

Branschen som helhet genererar årligen en vinst på ca 100 miljarder dollar. En summa som, om trenden fortsätter, kommer att vara 200 miljarder dollar 2010. Som i alla branscher förekommer stora variationer mellan företagens storlek och inkomster, allt från kontrakt värda 100 000 dollar till 1,5 miljarder dollar. Antalet företag är svårt att uppskatta dels då branschen är relativt ny och dels för att företagen med relativt hög frekvens startar, lägger ner och köps av varandra.⁶⁵ Ett annat problem är naturligtvis hur man väljer att klassificera och räkna.

⁶² Singer 2003, s. 44-47.

⁶³ Singer 2003, s. 73-78.

⁶⁴ Singer 2003, se kap. 6, s. 88-100. Holmqvist anser att Singers uppdelning inte är lyckad då det för det första kan vara lika minst dödligt att utbilda någon som att själv delta i strid. För det andra, menar Holmqvist, är Singers uppdelning av operationsområden inte översättbara i praktiken och för det tredje erbjuder företagen inte sällan tjänster inom fler fält än ett. Jag anser dock att det finns en klar analytisk poäng i att åtminstone särskilja MPF från de övriga eftersom det ger en klarare bild av relation till FN:s förhållande till PMF, Holmqvist, s. 4-6.

⁶⁵ Singer 2003, s. 78-80.

Uppskattningsvis finns det någonstans mellan 100-150 seriösa företag i branschen. Bara i Irak opererade 2004 över 60 av dessa firmor med en samlad personalstyrka på 15 000 – 20 000 personer.⁶⁶

6.3 FÖRDELAR OCH PROBLEM MED PMF

Debatten om PMF grundar sig naturligtvis i vilka fördelar respektive nackdelar som utnyttjandet av PMF innebär och hur de förhåller sig till varandra. Jag skall nedan kortfattat redogöra för de i debatten vanligast förekommande för- och nackdelarna.⁶⁷

6.3.1 FÖRDELAR

En fördel som ofta förs fram är de privata firmornas *effektivitet*. Det ligger i dessa företags intresse att så snabbt och effektivt som möjligt fullgöra det uppdrag som givits dem. Företaget har möjligheten att skraddarsy sin personal och plocka in dem som är mest lämpade och har tidigare erfarenhet av operationsområdet. Personalen är i regel professionell, yrkesstolt, motiverad och välbetald. Då den oftast kommer utifrån hyser den heller inget agg mot någon särskild etnisk eller religiös grupp som vanligt är fallet hos den lokala militären. Det skulle kunna hävdas att det egentligen därför föreligger en *mindre risk för övergrepp* av PMF än av reguljära trupper.

I takt med att världen förändras, förändras också kriget.⁶⁸ Nya aktörer och nya typer av konflikter kräver nya lösningar och nya metoder. PMF försörjer sig på att vara militärer och konfliktlösare på många plan och är bättre på att *anpassa sig* till de nya krav på kompetens som

⁶⁶ Singer 2003, s. 79, Holmqvist, s. 1, Isenberg, David, *A Fistful of Contractors: The Case for a Pragmatic Assessment of Military Companies in Iraq*, British American Security Information Council, Research Report 2004.4, s. 7f. Isenberg vill poängtera att av de ca 20 000 personer som är den vanligaste uppgiften över hur många som arbetar för privata firmor i Irak är ca 14 000 anställda irakier som patrullerar oljefälten. Dessa borträknade är alltså kanske inte siffran högre än ca 6 000. Singer menar dock i en artikel i *Foreign Affairs* (Mars/April 2005) att siffran är 20 000 när ovan nämnda oljefältsvakter är borträknade. Singer, Peter W., "Outsourcing War" ur *Foreign Affairs*, Mars/April 2005.

⁶⁷ Att hänvisa till litteraturen i fråga om för- och nackdelar med PMF kan vara vanskligt då dels positiva och negativa argument framförs. Argumenten är ibland hämtade från andra texter, ibland levererade i avsikt att bemötas, de är inte heller alltid konsekvent samlade utan återfinns på flera ställen. Då det är min avsikt att enbart visa de argumenterade för och nackdelarna gör jag här en samlingshänvisning för hela kap. 6.3.1 och 6.3.2. För att se vad de olika författarna anser särskilt viktigt se Singer 2003, (kap. 10-15) s. 151-242, Holmqvist, s. 8-59, Singer 2005, hela artikeln, Arnold, i synnerhet kap. 12 s. 123-131, Shearer, s. 68-82. *Private Military Companies: Options for Regulation*, HC 577, s. 14-22, Avant, Deborah, "Mercenaries", ur *Foreign Policy*, jul/avg 2004, s. 20-28.

⁶⁸ Krigets förändring är ett forskningsläge i sig. Se t.ex. Latham, Andrew, "Warfare Transformed: A Braudelian Perspective on the 'Revolution in Military Affairs'" ur *European Journal of International Relations*, Vol 8(2), s. 231-266.

kriget ställer, samtidigt som de i viss mån även bidrar till att utveckla det. En annan viktig faktor som bolagen själva ofta för fram är den *snabbhet* med vilken de kan vara på plats och inleda sina operationer. Framförallt uppnås detta genom att man redan är förberedda och slipper mycket av den krångliga administration som föregår t.ex. en FN-intervention.

Frågan om användandet av PMF är *billigare* står fortfarande att bevisa. Det är naturligtvis en fråga om hur man väljer att räkna och hur lång tid en operation egentligen pågår. Det är emellertid ett argument som framförs på en del håll som en fördel med PMF.

Ett av de viktigaste argumentet som branschen själv, genom sin intresseorganisation, *International Peace Operations Association* (IPOA), är att det hos företagen finns en viktig drivkraft och motivation för att arbeta för fred och långvarig säkerhet, *en vilja till handling*.

6.3.2 NACKDELAR

Det finns inget sätt att komma runt att PMF slåss för pengar och att konflikten är deras levebröd. Detta innebär att den anställdes lojalitet i första hand är riktad mot företaget och *företagets lojalitet* är riktad mot aktieägarna. Kritikerna hävdar att det i sin tur innebär att företagen alltså inte alltid kan agera efter situationens bästa. Nära besläktat är farhågorna om att PMF *inte gör vad som är nödvändigt* utan endast gör vad som är ålagt dem. Exempel på det kan vara att efter ett mål intagits inkassera lönen för mödan istället för att förfölja fiendetrupper för att avsluta konflikten.⁶⁹

En konventionell militärmakt som anlitas PMF är ofta *beroende* av dess tjänster på ett sätt som innebär att hela operationen och organisationen riskerar att lamslås eller ineffektiviseras med förödande konsekvenser för operationen som helhet. Också *kontrollen* över vad som företas av trupperna är mindre med en PMF än med en konventionell militärstyrka.

Att bidra med militär assistans eller andra former av bistånd till en stat kan vara ett betydande sätt att utöva påtryckningar hos den aktuella staten att genomföra humanitära reformer eller andra önskade förändringar. Inte sällan ställs långvariga och omfattande krav på motprestationer, eller t.ex. insyn i återuppbyggnadsprocessen i ett konfliktfyllt område. Möjligheten, för den utsatta staten, att använda PMF, vars enda motkrav är betalning, *underminerar möjligheten till krav på motprestationer*. I relation till det kan det även vara möjligt att tänka sig ett scenario där en PMF kontrakterad av en stat för att lösa ett inre problem snarare bidrar till att öka spänningen och till och med *utlösa en konflikt* som annars inte blivit av.

Den mest uppmärksammade problemet är dock frågan om ansvar, eller snarare *bristen på ansvar* om något skulle gå fel. Vem eller vilka skall hållas skyldig(a) för brott begångna av PMF? Den enskilde anställde? Företaget? Uppdragsgivaren? Eller kanske är de

⁶⁹ Singer 2003, exemplifierar på s. 158f.

skyldiga alla tre? Följdfrågan är uppenbar; var och av vem skall de prövas och efter vilket regelverk? Bör regelverket vara globalt, regional eller lokalt? Då PMF varken kan sägas falla under Genèvekonventionens (I) 47:e artikel om legosoldater eller för den delen kan sägas vara någon annan typ av stridande förband definierad av Genèvekonventionen återuppstår definitionsproblematiken åter som ett hinder för reglering.

6.4 ATTITYDFÖRÄNDRING OCH REGLERINGSPROBLEMATIKEN

SOURCADE KRIG - Nutidens krig förs allt mer av privata militära bolag, som gärna åtar sig alltifrån statskupper till tortyr.

Rubrik i Ordfront Magasin – jan/feb 2005.⁷⁰

En av de största farhågorna som några analytiker för fram är att blotta tanken på legosoldater i vår tid omedelbart applicerar en rad åsikter, mål, drivkrafter och beteendemönster på PMF. Detta gör att somliga inte kan låta granska fenomenet utan förutfattade meningar om PMF, vilket i sin tur gör det svårare att skapa förutsättningar för en debatt om reglering och insyn i legosoldatsmarknaden. Detta, menar Singer m.fl., är både olyckligt och föga konstruktivt och det måste till en attitydförändring.⁷¹ Visserligen har fler röster höjts för att legitimera legosoldatsmarknaden, eller åtminstone särskilja ”de goda” och ”de onda” legosoldaterna. En viktig aspekt som är viktig att ta upp i sammanhanget om inställning till legosoldater är legitima regeringars inställning. Flera debattörer har lyft fram att 60- och 70-talets legosoldater i Afrika och Asien inte sällan var understödda av mäktiga regeringar (i synnerhet Storbritannien, Frankrike och USA) eftersom de tjänade nationernas intressen, ibland genom direkt understöd och ibland genom att se åt andra hållet eller genom att inte tillämpa egen anti-legosoldatslagstiftning. Regeringar har alltid kunnat lita på legosoldater att genomföra det som de själva inte kunnat beblanda sig i på grund av hemmaopinionens ovilja eller av säkerhetspolitiska skäl. Den inofficiella attityden hos regeringar i Väst har varit allt annat än negativt inställd till verksamheten.⁷²

Att den nya, expanderande branschen, utgör en utmaning för lagstiftarna är det få som inte ser och del inledande försök har gjorts till reglering. T.ex. har underhuset i Storbritannien beställt och tagit del av en rapport på ämnet i vilken utrikesminister Jack Straw inleder med:

⁷⁰ Ordfront Magasin, januari/februari 2005. Det skall tilläggas att artikelförfattaren är betydligt mer nyanserad än vad överskriften indikerar.

⁷¹ Singer 2003, s. 216f, 235, Shearer, David, ”Outsourcing War” ur Foreign Policy, Fall 1998, s. 68ff. Private Military Companies: Options for Regulation, HC 577, The Stationary Office, London 2001-02, s. 4f.

⁷² Arnold, se kapitel 15 för en rad utförliga exempel, s. 147-158.

Today's world is far cry from the 1960s when private military activity usually meant mercenaries of the rather unsavoury kind involved in post-colonial or neo-colonial conflicts. Such people still exists; and some of them may be present at the lower end of the spectrum of private military companies. One of the reasons for considering the option of a licensing regime is that it may be desirable to distinguish between reputable and disreputable private sector operators, to encourage and support the former while, as far as possible, eliminating the latter.⁷³

Regleringen av legosoldatsmarknaden stöter emellertid på en uppsjö av problem även om man sett igenom vilka som är ”de orespektabla” och ”de respektabla”. För det första krävs det att regelverket är världsomspännande eller åtminstone har samma giltighet i Europa och USA (inom vilka den stora merparten av säkerhetsföretag kommer ifrån, respektive anställs av). Med detta sagt innebär det inte att nationella lagar ytterligare kan stärka regleringen i olika länder.⁷⁴ För det andra kommer det att bli svårt för makthavarna att kunna komma överens om *vem* som ska komma överens då många av kunderna finns i den privata sektorn. Men det största problemet kommer tveklöst att bli att komma överens om hur problemen utmålade i 6.3 skall överkommas.

6.5 FN, LEGOSOLDATER OCH PMF

FN:s situation i förhållande till legosoldater är på sätt och vis paradoxal. Å ena sidan har FN under lång tid arbetat för att förbjuda och avskaffa legosoldats-verksamheten i dess helhet genom att i över hundra resolutioner fördöma dem och de som utnyttjar dem. Å andra sidan utnyttjar FN själv många av de företag som faller under kategorin PMF, d.v.s. den nya varianten av samma fenomen.

Att FN valde att lyfta fram legosoldatsverksamheten som ett särskilt problem var i samband med avkolonialiseringen och stridigheterna i Afrika. I Afrika användes legosoldatsförbanden bl.a. för att slåss mot frihetsrörelser samt att destabilisera nya fria stater. Detta var naturligtvis oacceptabelt i FN:s ögon.⁷⁵ 1987 utsågs en speciell rapportör för legosoldatsfrågan, Enrique Bernales-Ballesteros. Han har sedan dess lämnat årliga rapporter till OHCHR och Generalförsamlingen. I dessa rapporter syns en stegrande oro för den privata säkerhetsmarknadens expansion och samt de begränsade handlingsmöjligheterna under den rådande definitionen av legosoldat (Artikel 47, Tilläggsprotokoll I, *Genèvekonventionen*, 1977 samt *International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of*

⁷³ Private Military Companies: Options for Regulation, HC 577, The Stationary Office, London 2001-02, s. 5.

⁷⁴ Många har påtalat vikten av regleringar men få har presenterat några egentliga förslag. För en djupare diskussion i ämnet se t.ex. Singer 2003, s. 238ff, Holmqvist, 42ff, Private Military Companies: Options for Regulation, HC 577, s. 20ff, Shearer, s. 68ff.

⁷⁵ OHCHR Fact Sheet 28, The Impact of Mercenary Activities on the Right of Peoples to Self-determination, 2002, s. 3f., Singer 2003, 182.

Mercenaries, 1989). Under ett besök i Sydafrika 1996 träffade FN:s rapportör representanter för ett av de mest berömda/ökända privata militärföretagen, *Executive Outcomes* (EO), såväl som representanter för regeringen. Mötet med, det enligt alla regler legitima, EO gav upphov till en rad nya frågor om vilket hot de utgjorde samt hur ansvar skulle kunna utkrävas. Samtidigt belystes nödvändigheten av att ställa sig frågan; ”When, and in what circumstances, should the recruitment, financing or use of mercenaries be considered legal and legitimate?”⁷⁶

I sin sista rapport som speciell rapportör konstaterade Enrique Bernales-Ballesteros att ”A mercenary may become a social outcast, but the law can take no action against him.”⁷⁷ Under de senaste åren har även FN tvingats att försöka separera de båda begreppen PMF och legosoldat ytterligare och fundera över skillnader och likheter vilket gjordes under två konferenser 2001 och 2003. Här myntades begreppen ”traditional mercenary activity” och ”new mercenary activity” Vad som är viktigt att komma ihåg i sammanhanget, och vad som tydligt framgår av de årliga rapporterna, är att den traditionella formen av legosoldatsverksamhet fortfarande är utbredd och har expanderat till extremistgrupper, trafficking, vapenhandel och droger. Att dessa skall bekämpas och utplånas råder det naturligtvis ingen oenighet om, svårare blir det i fallet med PMF.

There are continued reports of crimes and offences committed by employees of these companies, including murders, rapes and kidnappings of children. which generally go completely unpunished. International law and domestic legislation in States must regulate the activities of these companies and establish oversight and monitoring mechanisms that clearly differentiate military consultancy services from participation in armed conflicts and from anything that could be considered intervention in matters of public order and security that are the exclusive responsibility of the State.⁷⁸

Rapporten delar således Singers uppfattning om nödvändigheten av att dela upp PMF i underkategorier (se kap. 6.2) för att kunna förbjuda MPF samt uppmana till nationell såväl som internationell reglering av MCF och MSF. 2004 ersattes Enrique Bernales-Ballesteros av Shaista Shameem som inför sin kommande mandatperiod satt upp PMF som ett särskilt viktigt område att undersöka. I sammanfattningen till sin första rapport gör hon klart att det är viktigt att;

⁷⁶ E/CN.4/1997/24, Report on the question of these of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination, submitted by Mr. Enrique Bernales Ballesteros, Special Rapporteur, pursuant to Commission resolution 1995/5 and Commission decision 1996/113, s. 29.

⁷⁷ E/CN.4/2004/15, Use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination; report submitted by Mr. Enrique Bernales Ballesteros, Special Rapporteur, s. 12.

⁷⁸ E/CN.4/2004/15, s. 11.

[...] not [...] confuse mercenaries with other actors in the field – such as "terrorists", "freedom fighters", "volunteers", "part-time soldiers", "rebels with a cause" and "private security companies" supplying security services to individuals and organizations in trouble spots throughout the world.⁷⁹

Följaktligen blir det särskilt viktigt att;

[...] explore whether licensing and regulation of genuine private security companies, such as through strong national legislation or an international registration mechanism, could serve to identify clear lines of accountability for bona fide companies and thereby distinguish other organizations engaging in mercenary activity [...]⁸⁰

Kravet att FN skall skapa ett speciellt organ för utformandet och övervakandet av ett internationellt regelverk för PMF kommer från många håll. Ett sådant organ skulle kunna framarbetas i samarbete mellan representanter från regeringar, experter (akademiker), NGO och PMF. Organet skulle bygga upp en databas över företag som ställt sig bakom det regelverk som skapas såväl som underkasta sig insyn i och övervakning av deras operationer. Som konsekvens blir de i listan upptagna företagen legitima utövare av verksamheten.⁸¹ Detta skulle även öppna upp för FN att använda PMF i mer direkta situationer. Men hittills har inget sådant organ bildats.

FN:s inställning till PMF har förändrats markant under de senaste 15 åren från att ha varit mycket kritiskt mot PMF till att föreslå möjligheten att legalisera de som uppfyller kraven. Trots detta har FN själv utnyttjat och utnyttjar fortfarande PMF för *support of peace*-uppdrag. Nästan alla FN:s internationella uppdrag inkluderar idag PMF. Det rör sig om allt från satellitspaning över Irak till logistik och kommunikation i Öst-Timor.⁸² Det rör sig emellertid alltid om MCF och MSF vilkas uppdrag inte kan sägas vara i frontlinjen. Frågan om FN:s utnyttjande av MPF tål att granskas närmare.

6.6 FN, MILITÄR INTERVENTION OCH MPF

MPF, eller *Military Provider Firms* är enligt Singers definition ett företag som;

[...] provide services at the forefront of the battlespace, by engaging in actual fighting, either as line unit or specialists (for example, combat pilots) and/or directcommand and control of field units.⁸³

⁷⁹ E/CN.4/2005/14, Use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination. Report of the Special Rapporteur, Shaista Shameem, s. 15.

⁸⁰ E/CN.4/2005/14, s. 16.

⁸¹ Se t.ex. Singer 2003, s. 240f, Holmqvist, s. 45f.

⁸² Singer 2003, s.182f, Holmqvist, s. 7.

⁸³ Singer 2003, s. 92.

Ett sådant företag skulle enligt sina förespråkare kunna effektivisera FN:s militära interventioner betydligt. FN:s organ för fredsoperationer, *Department of Peacekeeping Operations* (DPKO), skulle, i sina fredsoperationer, inte bara bli effektivare utan även billigare. Inte sällan förs Sierra Leone upp som exempel på hur en MPF överträffar FN i militär effektivitet.

I Sierra Leone utbröt 1991 ett inbördeskrig mellan regeringen och *Revolutionary United Front*, (RUF). Striderna var karakteriserade av oorganiserat våld som i stor utsträckning gick ut över civilbefolkningen. Båda sidor gjorde sig skyldiga till stora övergrepp. 1995 hade rebellerna besegrat regeringstrupperna och stod utanför huvudstaden. Den pressade regeringen vädjade till FN, Storbritannien och USA, med löfte om fria val om RUF besegrades. Alla tre avböjde och regeringen vände sig till säkerhetsföretaget *Executive Outcomes* (EO) som tog jobbet. Inom loppet av nio dagar hade EO pressat tillbaka RUF 13 mil och inom loppet av ett år hade sådan stabilitet skapats att fria val kunde hållas. RUF mottsatte sig valresultatet och tog åter till vapen i oktober 1996, på vilket EO svarade med att inta RUF:s högkvarter och i november hade ett nytt fredsavtal slutits och över en miljon fördrivna människor kunde återvända till sina hem. Ett villkor i avtalet mellan den folkvalde presidenten och de forna ledarna av RUF stipulerade att EO skulle lämna landet. EO varnade presidenten för att bryta kontraktet med dem då man förutsåg att en kupp då sannolikt skulle inträffa kort därefter. Detta hindrade emellertid inte regeringen från att bryta kontraktet och i januari 1997 lämnade EO Sierra Leone. Den förutspådda kuppen inträffade bara 95 dagar efter EO hade lämnat och striderna blossade åter upp. 1999 intervenerade FN och efter en segdragen kamp kunde fria val återigen hållas 2002. EO:s operation var storleks- och kostnadsmässigt 4% av FN:s intervention och betydligt effektivare.⁸⁴

Självklart finns det flera versioner av vad som hände i Sierra Leone och en djupare studie av EO:s roll i Sierra Leone kanske ger en annan beskrivning av vad som skedde. Det räcker att gå till Arnolds beskrivning av händelserna i Sierra Leone för att hitta en syn på händelserna där EO:s aktiviteter främst var riktade mot att säkra de diamantrika områdena åt företaget i väst.⁸⁵ Dock är det situationer som den i Sierra Leone som användes för att argumentera för användandet av MPF i FN:s fredsbevarande operationer och EO:s effektivitet att skapa säkerhet kan inte betvivlas, i alla fall inte *kortsiktigt*. Men för att en fredsoperation skall kunna kallas lyckad krävs det *långsiktig* stabilitet. Huruvida EO kunnat skapa långsiktig stabilitet eller om de rent av förvärrade situationen i ett långsiktigt perspektiv kommer vi aldrig att få veta. Vad som däremot är intressant är frågan om man kan utnyttja MPF:s effektivitet till att ”säkra” en situation för att sedan låta reguljära fredsbevarande styrkor se om den långsiktiga säkerheten.

⁸⁴ Singer 2003, 110-115, 183f.

⁸⁵ Arnold, s. 134.

FN:s fredsoperationer har under en längre tid ofta kritiserats för att vara stela, ineffektiva, kostsamma och inte minst obefintliga där de ibland behövs. Denna kritik kommer inte sällan från FN själv och riktar sig då mot säkerhetsrådets oförmåga att komma överens i frågan. Redan från FN:s första år och fram till idag har det med jämna mellanrum kommit förslag om att skapa en stående internationell fredsstyrka för att effektivisera arbetet, förslag som strandat på mäktiga medlemsstater ovilja att samarbeta.⁸⁶ I en rapport till Generalförsamlingen under sammankomsten 2000 levererade *Panel on United Nations Peace Operations* intern kritik och bland de många rekommendationer panelen presenterade fanns även ett önskat större mandat att använda våld där det behövdes för att kunna "[...] create the space in which peace may be built."

For preventive initiatives to succeed in reducing tension and averting conflict, the Secretary-General needs clear, strong and sustained political support from Member States. Furthermore, as the United Nations has bitterly and repeatedly discovered over the last decade, no amount of good intentions can substitute for the fundamental ability to project credible force if complex peacekeeping, in particular, is to succeed.⁸⁷

Ingenstans i rapporten nämns emellertid användandet av privata firmor till annat än logistik, transport eller kommunikation.

FN har för närvarande (mars 2005) ca 67 000 soldater och poliser i 17 operationer med en årsbudget på ca 4,5 miljarder dollar. Sedan 1948 har FN varit involverade i 60 fredsbevarande operationer.⁸⁸ Frågan om användandet av MPF som komplement till fredsbevarande uppdrag är mycket känslig och innan den ens kan beaktas av DPKO måste den till fullo utredas av OHCHR.

7. AVSLUTANDE DISKUSSION

Som synes är frågan om de moderna privata säkerhetsfirmorna komplex. Ett av de största och grundläggande problemen är fortfarande att finna en definition av vad en legosoldat är. En definition som samlar alla de attribut som tillhör en typisk legosoldat. Dagen verktyg är föråldrade och mycket ineffektiva. Varken *Genèvekonventionen* eller *International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries* kan sägas vara tillämpbara på PMF. Ändå är de legosoldater i en bredare mening. De slåss för pengar och har klara likheter med sina föregångare i svunna tider. Men samtidigt är de en ny form av legosoldatsverksamhet,

⁸⁶ Diel, Paul Francis, *International Peacekeeping*, Baltimore 1994, s. 107ff.

⁸⁷ A/55/305 – S/2000/809, Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects, Report of the Panel on United Nations Peace Operations, s. viii.

⁸⁸ DPI/1634/Rev.46, United Nations peace-keeping operations, Fact Sheet.

långt mer accepterad och legal än 60- och 70- talets rövarband i Afrika. Att likställa de båda är olyckligt. Dels för att skillnaderna mellan dem är för stora och dels för att det är realpolitiskt omöjligt då deras tjänster utnyttjas av FN:s mäktigaste stater. Det finns således en nödvändighet att skilja dem åt. Det är viktigt att komma ihåg att de "traditionella" legosoldaterna fortfarande utgör ett problem och ett hot mot mänskliga rättigheter på många platser i världen och att det finns en gråzon mellan dem och PMF. Det är därför viktigare och mer användbart att definiera vad som konstituerar dessa "new mercenaries" än vad som definierar "traditional mercenaries". Det skulle inte bara bringa ordning i debatten det skulle även öppna upp för frågor om PMF:s framtid och reglering. Det skulle även på längre sikt göra det enklare att fortskrida arbetet med att förpassa de traditionella legosoldaterna till historiens soptipp.

På frågan om FN kan använda sig av MPF under fredsbevarande operationer måste svaret bli: tveksamt. Förutsättningarna för att det skulle vara möjligt är ett väl utarbetat internationellt regelverk, licensiering, full insyn i verksamheten samt möjligheten att kunna hålla hela företaget såväl som de enskilda anställda till svars inför en internationell domstol. Förutom att dessa krav kommer att vara svåra att enas om är det inte säkert att branschen själv är intresserad av sådana villkor. Skulle FN, som ansvarig uppdragsgivare, hålla sig själv till svars ifall något brott begås? Vidare skulle MPF:s funktion endast kunna vara den kortsiktiga skapandet av en stabil situation för att påbörja fredsarbetet. MPF har dock visat en god effektivitet och vilja att fylla den rollen medan FN:s trupper hämmats av begränsade mandat och omotiverade och otränade trupper. Gång på gång står FN lamslaget då den ena humanitära katastrofen efter den andra sker, *något* måste förändras.

FN har, som flera författare påpekat, en viktig normbildande funktion som kan inspirera för vidare nationell lagstiftning. Det är en av anledningarna till FN har ett viktigt ansvar i frågan. Oavsett om man anser att PMF skall förbjudas eller legaliseras eller om man anser att det är upp till varje aktör att själv avgöra detta spelar FN en central roll i frågan, även om det bara gäller sitt eget förhållningssätt till PMF.

Såväl möjligheterna som farorna med att legalisera PMF är dock många och intresset för konsekvenserna har engagerat många skribenter ur många fack. Bakom frågan om hur ett regelverk skulle se ut eller vilka krav de privata firmorna måste uppfylla ligger en mer övergripande fråga om det vi ser är del av en trend och vilken koppling till staten och nationalstatens historia som går att finna. 1997 konstaterade den dåvarande rapportören om legosoldatsverksamhet, Enrique Bernales-Ballesteros att;

If States are prepared to give up an intrinsic element of their sovereignty, this is something which should be clearly stated and which the United Nations should analyse in depth because it really would

effect and change the nature, structure and functions of the State, while, at the same time changing the nature of international relations.⁸⁹

Denna klarsynthet för oss åter in på Robertsons modell under kapitel 5. Staten har sedan nationalstatens tid från 1880-talet och framåt innehaft ett i det närmaste odiskutabelt monopol på våldsutövning. Allt sedan 1960-talet har, på både ont och gott, privata krafter utmanat statliga monopol i västvärlden. En efter en har de tidigare statliga monopolerna fått finna sig i privat konkurrens. Är våldsmonopolet det sista monopolet? Är det det som definierar statens suveränitet och därmed legitimitet? Frågan är naturligtvis vida mer komplex än så. Staten har idag många utmanare och det är inte bara de privata aktörerna som utövar påtryckning. Överstatliga organisationer som EU och FN kräver ökad auktoritet på suveränitetens bekostnad. Statsvetaren Lawrence W. Serewicz har hävdad att mellan dessa "sub-state actors" och "supra-state actors" kläms staten. Om PMF som en "sub-state actor", utan att gå via staten, når avtal med t.ex. FN som "supra-state actor" undermineras statens suveränitet alltså ytterligare.⁹⁰ FN är emellertid inte starkare än de stater som utgör medlemmarna, säkerhetsrådets medlemmar i synnerhet. och genom att låta staters legitimitet undermineras hamnar man således i ett moment 22.

Vi har sett antydningar i kapitel 5 till att globaliseringens fasskifte i Robertsons modell innefattar fasskiften för staten, våldsmonopolet och legosoldaten. Är det möjligt att vända på resonemanget? Kan den rådande förändringen inom legosoldatsmarknaden (samt attityden mot den) indikera en förändring i statens grepp om våldsmonopolet och i förlängningen indikera en ny fas i globaliseringsprocessen, en sjätte fas i Robertsons modell? Robertson skulle säkert ha invändningar. Kanske framför allt för att uppfattningen om statssystemet endast utgör en av hans fyra referenspunkter och även om den kan sägas stå inför en förändring innebär det inte att globaliseringen kan sägas inträda i en ny fas. Det skulle kräva ytterligare studier inom de övriga referenspunkterna. Men i relation till idén om statssystemet tror jag dock att studiet av legosoldatens roll kan ge en större förståelse än studiet av något annat av statens tappade monopol. Dels för att legosoldaten såväl som kriget själv är en av mänsklighetens trognaste följeslagare och de kommer sannolikt att existera så länge människan gör det, vilket gör att studiet av de båda erbjuder långa historiska perspektiv. Svängningar i attityden mot legosoldaten kan säga mycket om hans samtid. Dels sker det nu och frågan om det privatiserade våldet väcker betydligt större och fränare debatt på internationell nivå än privatiserandet av t.ex. sjukvården. En mycket intressant tid står framför oss.

⁸⁹ E/CN.4/1997/24, s. 33.

⁹⁰ Serewicz, Lawrence W. Globalization, "Sovereignty and the Military Revolution: From Mercenaries to Private International Security Companies" i *International Politics*, mars 2002, s. 83f, 86.

8. LITTERATUR OCH KÄLLFÖRTECKNING

8.1 FN-MATERIAL

- A/55/305 – S/2000/809;** Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects, Report of the Panel on United Nations Peace Operations.
- A/59/2005;** In larger freedom: towards development, security and human rights for all. Report of the Secretary-General.
- A/RES/44/34;** International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries.
- E/CN.4/1997/24;** Report on the question of these of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination, submitted by Mr. Enrique Bernales Ballesteros, Special Rapporteur, pursuant to Commission resolution 1995/5 and Commission decision 1996/113.
- E/CN.4/2004/15;** Use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination; report submitted by Mr. Enrique Bernales Ballesteros, Special Rapporteur.
- E/CN.4/2005/14;** Use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination. Report of the Special Rapporteur, Shaista Shameem.
- OHCHR Fact Sheet 28;** The Impact of Mercenary Activities on the Right of Peoples to Self-determination, 2002

8.2 LITTERATUR

- Arnold, Guy,** *Mercenaries – the scourge of the Third World*, Basingstoke 1999.
- Avant, Deborah,** "Mercenaries", i *Foreign Policy*, jul/aug 2004, s. 20-28.
- Blomqvist, Joacim,** Sourcadel krig i *Ordfront Magasin*, jan/feb 2005, s. 26-31.
- Brysk, Alison (red.),** *Globalization and Human Rights*, Berkely 2002
- Diel, Paul Francis,** *International Peacekeeping*, Baltimore 1994.
- Featherstone, Mike (red.),** *Global Culture. Nationalism, Globalization and Modernity*, London 1990.
- Friedman, Jonathan, & Randeria, Shalini (red.),** *Worlds on the Move. Globalization, Migration and Cultural Security*, London 2004.
- Friedman, Jonathan,** "Globalization, Transnationalization and Migration: Ideologies and Realities of Global Transformation" ur *Worlds on the Move. Globalization, Migration and Cultural Security*, Friedman, Jonathan, & Randeria, Shalini (red.), London 2004.
- Giddens, Anthony,** *The Nation-State and Violence*, Cambridge 1985.
- Gustafsson, Harald,** "The Conglomerate State: A Perspective on State Formation in Early Modern Europe" i *Scandinavian Journal of History*, Vol 23, 1998.
- Holmqvist, Caroline,** *Private Security Companies. The Case for Regulation*. SIPRI Policy Paper No.9, Stockholm 2005.
- Howard, Michael,** *Fred och krig. Hur freden uppfanns och kriget återuppfanns*, Stockholm 2004.
- Howard, Michael, Andreopoulos, George J. och Shulman, Mark R.,** *The Laws of War. Constraints on Warfare in the Western World*, London 1994.
- Huntington, Samuel P.,** *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, London 2002, s. 66ff.
- Isenberg, David,** *A Fistful of Contractors: The Case for a Pragmatic Assessment of Military Companies in Iraq*, British American Security Information Council, Research Report 2004.4
- Keen, Edward,** *Beyond the Anarchical Society. Grotius, Colonialism and Order in World Politics*, Cambridge 2002.
- Latham, Andrew,** "Warfare Transformed: A Braudelian Perspective on the 'Revolution in Military Affairs'" i *European Journal of International Relations*, Vol 8(2), s. 231-266.
- Magnusson, Thomas,** *Europa i världen ca 1700-1900. Revolution och nationalism*, Stockholm 1997.
- Mockler, Anthony,** *The Mercenaries. The truth about men who fight for pay*. New York 1970.
- Konventionssamling** i mänskliga rättigheter och humanitär rätt, andra upplagan, Stockholm 2004.
- Potter, David,** "The International Mercenary Market in the Sixteenth Century: Anglo-French Competition in Germany, 1543-50", i *The English Historical Review*, Vol. 111, No 440, 1996, s. 24-58.
- Private Military Companies:** Options for Regulation, HC 577, The Stationary Office, London 2001-02.
- Robertson, Roland,** *Globalization. Social Theory and Global Culture*, London 1998
- Scholte, Jan Aart,** *Globalization – a critical introduction*, London 2000.
- Serewicz, Lawrence W.** Globalization, "Sovereignty and the Military Revolution: From Mercenaries to Private International Security Companies" i *International Politics*, mars 2002, s. 75-89.

- Shearer, David**, "Outsourcing War" ur *Foreign Policy*, Fall 1998, s. 68-82.
- Showalter, Dennis E.**, "Cast, Skill, and Training: The evolution of Cohesion in European Armies from the Middle Ages to the Sixteenth Century" i *The Journal of Military History*, Vol 57, Nr. 3, 1993, s. 407-430.
- Singer, Peter W.**, "Outsourcing War" ur *Foreign Affairs*, Mars/April 2005.
- Singer, Peter W.**, *Corporate Warriors, The Rise of the Private Military Industry*, New York 2003.
- Steger, Manfred B.**, *Globalization. A Very Short Introduction*, Oxford 2003.
- Strzelewicz, Willy**, *De mänskliga rättigheternas historia. Från den amerikanska oavhängighetsförklaringen till våra dagar*, Stockholm 2001.
- Thomson, Janice E.**, *Mercenaries, Pirates and Sovereigns*, New Jersey 1994.
- Tilly, Charles**, *Coercion, Capital and European States. AD 990 – 1992*, Oxford och Cambridge 1995.
- Wallenstein, Immanuel**, "Culture as the Ideological Battleground of the Modern World-System" i *Global Culture. Nationalism, Globalization and Modernity*, London 1990, s. 30-55.
- Van Creveld, Martin**, *The Rise and Decline of the State*, Cambridge 1999.

8.3 INTERNET

United Nations Treaty Collections
<http://untreaty.un.org/english/access.asp>